

Memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht

Herstel en sanctie als constructieve reacties op jeugddelicten gepleegd door minderjarigen

A. Algemene toelichting

1. De contouren voor het jeugddelinquentierecht

Het overhevelen met de Zesde staatshervorming van bevoegdheden met betrekking tot de aanpak van jeugddelinquentie betekende de start van een nieuwe fase in het vormgeven van een Vlaams beleid rond deze thematiek. In het regeerakkoord van de Vlaamse Regering werd de beslissing genomen om een Vlaamse visie uit te werken en meteen ook werk te maken van een regelgevend initiatief. Vlaanderen kiest hierbij voor een gedifferentieerde aanpak van jeugddelinquentie waarbij de principes, zoals die werden ontwikkeld door de 'Werkgroep Jeugdsanctierecht', een belangrijk gegeven vormen. De Werkgroep Jeugdsanctierecht is een overlegforum tussen experts uit diverse milieus: wetenschappelijke hoek, magistratuur, advocatuur, verwijzers, diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA-diensten) en jeugdhulpverlening. In 2011 actualiseerde de Werkgroep Jeugdsanctierecht zijn vijf principes. De werkgroep blijft zich baseren op de principes van verantwoordelijkheid van jongeren, rechtswaARBorgen voor jongeren en constructief sanctioneren, kiest voor de complementariteit tussen herstel, welzijn en justitie en bevestigt het uitzonderlijk karakter van opsluiting als ultimum remedium.

In de aanloop naar een maatschappelijk debat en het uitwerken van een gedragen visie, werd er een wetenschappelijke analyse uitgevoerd door een consortium van universiteiten. De opdracht betrof het in kaart brengen van de omgeving waarbinnen een nieuw Vlaams jeugddelinquentierecht vorm moet krijgen¹. Het onderzoek werd gevoerd rond volgende drie componenten: 1) een actueel overzicht van bestaand wetenschappelijk onderzoek rond de aanpak van jeugddelinquentie, 2) een kritische evaluatie van het maatregelenpakket dat op heden van kracht is met betrekking tot jongeren die delinquentie plegen en 3) een analyse van de actuele maatschappelijke context in Vlaanderen. Bij 1) en 2) werd uitdrukkelijk gesteld om ook over de landsgrenzen heen te kijken. De gevraagde analyse bracht evoluties, nieuwe tendensen en fenomenen die betekenisvol kunnen zijn bij het vormgeven en invoeren van een nieuw jeugddelinquentierecht in beeld en er werd aandacht besteed aan de (mate van) impact van elk van deze factoren op de principes, het basiskader en de uitvoeringsmodaliteiten van een eerste Vlaams decreet rond jeugddelinquentie.

Het hierboven genoemde maatschappelijk debat werd georganiseerd met jeugdparquetmagistraten, jeugdrechters, jeugdadvocaten, academici, kinderrechtencommissariaat, actoren binnen de integrale jeugdhulp, kinder- en jeugdpsychiaters, HCA-diensten, de gemeenschapsinstellingen, vertegenwoordigers van de Federale Overheidsdiensten Justitie en Volksgezondheid en de betrokken Vlaamse agentschappen. Deelnemers engageerden zich om in dialoog de belangrijke bouwstenen aan te geven voor een gedragen, onderbouwde en actuele visie op de aanpak van jeugddelinquentie.

¹ De omgevingsanalyse, die gerealiseerd werd door het consortium van Vrije Universiteit Brussel (VUB), Katholieke Universiteit Leuven, Universiteit Gent en KEKI, is te raadplegen via <http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/nieuws/2015/10/14/traject-jeugdrecht>

Omwille van het belang om het perspectief van jongeren en ouders actief en van bij aanvang te betrekken, werden parallel ook samen met jongeren en ouders werkgroepen georganiseerd.

De werkzaamheden resulteerden in zes besluitteksten waarin de visie van professionele stakeholders, ouders en jongeren weergegeven worden.

Een Vlaams jeugddelinquentierecht situeert zich in eerste instantie binnen de contouren van het institutioneel akkoord voor de 6de staatshervorming van 11 oktober 2011. Het zogenaamde 'Vlinderakkoord' stelt inzake de overheveling van de bevoegdheden naar Vlaanderen de "Communautarisering van volgende materies:

- Het bepalen van de aard van de maatregelen ten aanzien van de minderjarigen die een als strafbaar omschreven feit hebben gepleegd;
- De regels inzake de uithandengeving;
- De regels inzake de plaatsing in een gesloten instelling;
- De gesloten instellingen, volgens nader te bepalen uitvoeringsregels."

Belangrijk bij het uittekenen van een Vlaams beleid inzake jeugddelinquentie, is dat de communautarisering hoofdzakelijk een wetgevende bevoegdheid betreft met betrekking tot het bepalen van de reacties² op delinquent gedrag van jongeren, met andere woorden in grote mate een materieel jeugddelinquentierecht. Het is duidelijk dat aanpassingen aan de procedure of de gerechtelijke organisatie blijven behoren tot de bevoegdheid van de federale overheid en dat deze – indien zij zich opdringen – altijd in overleg en afstemming met de federale overheid moeten gesitueerd worden.

Anders is het voor wat betreft de impliciete bevoegdheden. Impliciete bevoegdheden zijn bijkomende (waarvoor een gemeenschap of gewest normaliter niet bevoegd is) en voorwaardelijke (de toepassing ervan moet noodzakelijk zijn voor de uitoefening van een van de bevoegdheden van die overheid) maar binnen deze context volwaardige bevoegdheden, die niet als dusdanig door de wet aan een bepaald bestuursniveau zijn toegewezen.

Het ontwerpdecreet betreffende het Vlaams jeugddelinquentierecht houdt zo maximaal mogelijk vast aan de afspraken die werden bepaald in het Vlaams regeerakkoord. Waar nodig voor het uittekenen van een coherent geheel, wordt binnen het Vlaams jeugddelinquentierecht wel een maximale invulling gegeven aan de Vlaamse bevoegdheden of wordt een beroep gedaan op de impliciete bevoegdheden om aanpassingen te rechtvaardigen.

Overleg en afstemming met de federale overheid geldt eveneens voor die jongeren die jeugddelicten plegen en waarbij duidelijk is dat een achterliggende psychiatrische problematiek prominent op de voorgrond treedt.

De essentiële ambitie van het jeugddelinquentierecht betreft het voorzien in een duidelijke, maatschappelijk normbevestigende reactie op delicten gepleegd door minderjarigen en waarbij de verantwoordelijkheid van de jonge dader niet ontweken wordt. Deze reactie is helder afgescheiden van, maar vlot combineerbaar met jeugdhulp wanneer nodig. Het jeugddelinquentierecht omvat dan ook slechts een deel van het jeugdrecht, namelijk de reacties op jeugddelinquentie.

² We introduceren en hanteren binnen het Vlaams jeugddelinquentierecht de term 'reactie' als overkoepelende term wanneer we in zijn algemeenheid verwijzen naar het maatschappelijke antwoord dat wordt geboden op een normovertreding door een minderjarige. Bij het hanteren van de term reactie maken we geen onderscheid naar in welke fase van de procedure wordt gereageerd. Wanneer we echter een onderscheid willen maken tussen de reacties die mogelijk zijn op niveau van de jeugdrechtbank, spreken we binnen de voorlopige rechtspleging over 'maatregelen' en tijdens de rechtspleging ten gronde van 'sancties'. Een sanctie omschrijven we dan als '*een maatschappelijke reactie op een normovertreding door een minderjarige zoals deze voorzien is in de wet en uitgesproken wordt door een (jeugd)rechter, die uitoefening van dwang toelaat, die in verhouding staat tot en begrensd is door het gepleegde feit, die de jongere op zijn (actieve) verantwoordelijkheid aanspreekt en die als doel heeft de norm te bevestigen en het gezag van de geschonden rechtsnorm te herstellen*'.

Het kader met betrekking tot jeugdhulpverlening, ook voor minderjarige (vermoedelijke) delictplegers, krijgt vorm in het decreet met betrekking tot de integrale jeugdhulp.

Het verder consolideren en verfijnen van herstelgericht en herstelrechtelijk handelen als volwaardige reactie op jeugddelinquentie is een belangrijk en algemeen gedragen uitgangspunt en dat zowel bij jongeren, ouders/opvoedingsverantwoordelijken als bij de betrokken professionele stakeholders. Het is echter evenzeer de gedeelde overtuiging dat er, naast het herstelrechtelijke spoor, ook nood is aan een gedifferentieerd aanbod van snelle, constructieve reacties als antwoord op jeugddelinquentie.

De tijd tussen het plegen van het jeugddelict en de reactie op dat delict moet zo kort mogelijk zijn om een positieve impact te hebben op de minderjarige. Er moeten termijnen bepaald worden waarbinnen bepaalde beslissingen moeten genomen worden, zonder dat afbreuk mag worden gedaan aan de rechten en rechtswaarborgen van de minderjarigen. Dit maakt ook (lokale) afspraken in een ketenaanpak mogelijk waardoor sneller en meer gecoördineerd kan opgetreden worden tussen de verschillende ketenpartners.

Eerder dan te kiezen voor een enkelvoudig spoor van herstel of sanctie als alternatief voor bescherming, wordt uitdrukkelijk gekozen voor het voorzien van meerdere sporen in de reactie. De term 'jeugddelinquentierecht' omvat beide sporen, evenals de mogelijkheid om door middel van zorg en beveiliging (gesloten zorg) te reageren op een jeugddelict gepleegd door minderjarigen die niet als verantwoordelijk kunnen beschouwd worden omwille van de aanwezigheid van een geestesstoornis.

Bij het aangeven van de contouren voor een Vlaams jeugddelinquentierecht, is het belangrijk om op te merken dat het jeugddelinquentierecht op het einde van de rit komt in het beleid ten aanzien van minderjarigen die jeugddelicten plegen. We verwijzen hierbij naar het belang van preventieve maatregelen naar kinderen en jongeren. Naast een normbevestigende en herstellende reactie op een jeugddelict gepleegd door een minderjarige, waarbij het opnemen van verantwoordelijkheid door de jongere zoveel als mogelijk wordt aangemoedigd, moet dergelijke gerichte en beperkte reactie ingebed zijn in een breder beleid met betrekking tot minderjarigen. Hierbinnen moeten ook acties en initiatieven van preventieve aard worden uitgewerkt en aangeboden.

2. Uitgangspunten Vlaamse visie op aanpak jeugddelinquentie

Verantwoordelijkheid van jongeren als vertrekpunt

In de Jeugdwet van 2006 zijn heel wat elementen aanwezig die niet terug te brengen zijn tot het denken vanuit een beschermingsmodel. Toch blijft de wet uitdrukkelijk aangeven te vertrekken vanuit het beschermingsmodel. Met het ontwerp van decreet betreffende jeugddelinquentie, wensen we de verantwoordelijkheid van de jongere voor zijn gedrag meer te benadrukken.

Eén van de centrale overtuigingen van waaruit met het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen vertrokken wordt, is om jongeren uitdrukkelijker te beschouwen en te benaderen als verantwoordelijke jonge mensen, eerder dan als handelingsonbekwame, onverantwoordelijke en te beschermen kinderen van hun ouders. We stellen daarbij de jongere verantwoordelijk voor zijn daden en de gevolgen ervan. De reactie op een jeugddelict moet zich richten op de schade die de minderjarige aan zijn slachtoffer en de maatschappij heeft veroorzaakt. In alle stadia van de procedure wordt nu de mogelijkheid tot herstelgericht werken geboden en aangemoedigd. Herstelgericht werken is formeel voorzien in dit ontwerp van decreet onder de vorm van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg, maar ook binnen andere reacties op het jeugddelict is werken rond herstel mogelijk. Zo is er ook ruimte voor het werken rond herstel binnen het uitvoeren van een positief projectpositief project, maar zelfs ook wanneer een jongere in een gemeenschapsinstelling verblijft. Het herstelgericht werken geeft ook gestalte aan het

subsidiariteitprincipe (zie hierna) en brengt de positie van het slachtoffer meer in balans met de aandacht voor de dader.

De wijze waarop het begrip 'verantwoordelijkheid' van en voor minderjarige delictplegers en van andere bij het jeugddelict betrokken partijen invulling krijgt, staat niet op zich. Het is niet los te koppelen van hoe we breder denken over en kijken naar kinderen en jongeren. Het is niet los te koppelen van de wijze waarop we in Vlaanderen invulling willen geven aan het samenleven van mensen en de mate waarin en de wijze waarop een samenleving inzet op het actief ondersteunen van jongeren in opgroeien tot verantwoordelijke burgers.

In het jeugddelinquentierecht moet de jonge delinquent zijn verantwoordelijkheid opnemen t.o.v. het slachtoffer en de gemeenschap voor de schade die hij heeft toegebracht. Dit past in een herstelgerichte benadering waarbij het slachtoffer centraler wordt gesteld.

De leeftijd van **twalf jaar** wordt aanvaard als ondergrens bij het aanspreken van jongeren op hun verantwoordelijkheid. Hieronder kan geen sprake zijn van strafrechtelijke verantwoordelijkheid bij jongeren. Dat betekent dat voor minderjarigen die jeugddelicten plegen maar de leeftijd van twalf jaar nog niet bereikt hebben, enkel een reactie of een aanbod mogelijk is vanuit het kader van de jeugdhulp.

De bovengrens voor de toepasselijkheid van het jeugddelinquentierecht is achttien jaar. Enkel jeugddelicten gepleegd vóór de leeftijd van achttien jaar komen in aanmerking voor een reactie onder het jeugddelinquentierecht. De opgelegde reactie kan in de uitvoering wel de leeftijdsgrens van achttien jaar overschrijden.

Reacties op het jeugddelict gepleegd door minderjarigen zijn binnen het jeugddelinquentierecht mogelijk tot de leeftijd van drieëntwintig jaar.

Enige uitzondering hierop wordt gevormd door een nieuwe sanctie die wordt geïntroduceerd met dit decreet. Voor een beperkt aantal jeugddelicten, en voor de doelgroep van minderjarige veelplegers, wordt de mogelijkheid voorzien tot het uitspreken van een langere sanctie met een maximale duur van 7 jaar. Hierdoor kan in bepaalde gevallen (afhankelijk van de leeftijd van de pleger) de leeftijd van drieëntwintig jaar worden overschreden bij de uitvoering. Ook deze (lange) reactie op het jeugddelict moet een constructief en herstelgericht karakter inhouden.

Erkennen dat jongeren jonge mensen zijn, die in groeiende mate verantwoordelijkheid mogen en kunnen opnemen, ontslaat ouders en opvoedingsverantwoordelijken niet van hun verantwoordelijkheid. De minderjarige ondersteunen in het proces van 'groeien in verantwoordelijkheid' kan niet los gezien worden van het actief betrekken van deze personen in de reactie op een jeugddelict gepleegd door een minderjarige. Er is sprake van een gedeelde, gedragen verantwoordelijkheid. Ouders en opvoedingsverantwoordelijken moeten betrokken worden in de opvolging van de reactie maar waar nodig moet ook ten aanzien van hen kunnen gereageerd worden. In het ontwerp van decreet zit in de verschillende reacties een contextgerichte werking vervat en is het de ambitie om ook effectief met de context van de minderjarige delictpleger aan de slag te gaan, delictgericht te werken. Wanneer ouders en opvoedingsverantwoordelijken zich echter onttrekken aan de contextgerichte werking of wanneer er indicaties zijn die wijzen op een onaangepaste reactie op, en/of onbekwaamheid te reageren op het gedrag van de betrokken minderjarige, moet het mogelijk zijn om een dwingend appél te doen op hun verantwoordelijkheid en hen te ondersteunen in het (leren) omgaan met het gedrag van de betrokken minderjarige.

Het decreetaal voorzien van een aanbod dat daarna bekrachtigd wordt door de jeugdrechter kan aan deze nood tegemoet komen. De wijze waarop ouders en opvoedingsverantwoordelijken worden benaderd is van belang. Indien deze personen op een correcte wijze benaderd worden is het doen van een dwingend appél op hun verantwoordelijkheid en actieve betrokkenheid bij invulling, uitvoering en opvolging van

de reactie op het jeugddelict, legitiem. Hierbij is het belangrijk om oog te hebben voor het (gezins-)systeem als totaliteit. Ouders en opvoedingsverantwoordelijken en kinderen moeten als een geheel bekeken worden waarbij ze samen (kunnen) verantwoordelijk zijn.

Duidelijke, snelle, constructieve en herstelgerichte reacties op jeugddelicten gepleegd door minderjarigen

De reactie op jeugddelicten moet duidelijk, snel, constructief en herstelgericht zijn. Dat zowel voor de minderjarige dader, zijn ouders/opvoedingsverantwoordelijken, het slachtoffer en de ruimere samenleving. De cumulatie van reacties is mogelijk, doch rekening houdend met de toepassing van het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel.

Duidelijke reacties

Een duidelijke reactie geeft het signaal dat een norm overschreden is en dat dit de samenleving en het slachtoffer in meer of mindere mate schade berokkent. Het voorzien in een normbevestigende reactie wanneer een minderjarige een jeugddelict pleegt, is de centrale doelstelling binnen het jeugddelinquentierecht. Het (her)bevestigen van de norm is het vertrekpunt.

Hierbij is het belangrijk dat een jongere wordt gewezen op de normoverschrijding, wordt aangesproken op zijn verantwoordelijkheid en wordt ondersteund in het zoeken naar manieren om verantwoordelijkheid te leren nemen voor zijn gedrag.

Proportionaliteit is een belangrijk rechtsbeginsel wanneer het gaat over duidelijke reacties op een jeugddelict. Het explicieter op de voorgrond brengen van de duur van een reactie is hierbij cruciaal. Er wordt niet gekozen om te werken met een systeem van tarifiering doch met het invoeren van maxima. De maximale duur van een reactie moet duidelijk en op voorhand afgebakend worden.

Het voorzien in een specifiek en duidelijk aanbod aan reacties naar aanleiding van het plegen van een jeugddelict draagt bij om de normbevestigende reactie te onderscheiden van jeugdhulp die eventueel nodig is. Het is van belang dat duidelijk is op welke grond wordt ingegrepen, welke maatregel of sanctie wordt opgelegd, waarom voor een bepaalde maatregel of sanctie wordt gekozen en wat de inhoud ervan is.

De taal die hierbij gehanteerd wordt staat niet los van het creëren van de nodige duidelijkheid. Aandacht voor het communiceren in een begrijpelijke taal is een belangrijk gegeven binnen het jeugddelinquentierecht. Het structureel garanderen dat betrokken actoren over voldoende vaardigheden beschikken op dit vlak is dan ook noodzakelijk.

Wanneer het voorzien in een specifiek en duidelijk aanbod aan reacties moet onderscheiden worden van een jeugdhulpverleningsaanbod, moet deze duidelijkheid ook worden doorgetrokken tot op het niveau van de uitvoering. Het vertrekpunt moet dan ook zijn om inhoudelijk en infrastructureel de werking voor minderjarige delictplegers en jongeren die zich in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie bevinden, te scheiden. Dit leidt tot een meer heldere positionering van doel en werking van de verschillende deelwerkingen.

Reacties op jeugddelicten moeten niet alleen duidelijk zijn voor de betrokken minderjarigen (de delictpleger moet o.m. een gekende maximale termijn mee krijgen), duidelijkheid moet ook geboden worden in hoofde van ouders/opvoedingsverantwoordelijken, slachtoffers en de maatschappij. Ouders en opvoedingsverantwoordelijken moeten weten waar en op welke wijze zij betrokken worden in de reactie en wat er van hen verwacht wordt. Duidelijkheid vanuit het perspectief van het slachtoffer betreft in eerste instantie het verder inzetten op het informeren van het slachtoffer en hen ondersteunen en begeleiden in het herstellen van de door hen geleden schade.

Snelle reacties

Een voldoende snelle respons op een gepleegd jeugddelict is belangrijk. Een duidelijke reactie op een gepleegd jeugddelict is verbonden met 'snelheid van reageren'. Er moet kort op de bal kunnen gespeeld worden zonder hierbij het vermoeden van onschuld en andere rechtswaarborgen uit het oog te verliezen. De jongere mag zijn verantwoordelijkheid niet ontlopen.

Constructieve reacties

Een constructieve reactie is gericht op het tegemoet komen aan de belangen en behoeften van alle betrokken partijen: het slachtoffer, de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger, de ouders/opvoedingsverantwoordelijken en de samenleving. Daarnaast is het bieden van maximale ruimte voor eigen inbreng en actieve participatie van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger, slachtoffer en ouders/opvoedingsverantwoordelijken evenzeer een belangrijk aspect bij het vormgeven van constructieve reacties op het jeugddelict. Binnen het jeugddelinquentierecht wordt het actief kunnen bijdragen tot de zingeving van het ingrijpen alsook het kunnen opnemen van een persoonlijk engagement, beoogd.

Het constructieve gehalte van een reactie op een jeugddelict betreft de mate waarin er een positieve impuls van uitgaat voor de jongere. In welke mate wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van de (vermoedelijke) delictpleger om verantwoordelijkheid op te nemen? In welke mate ervaart de jongere zelf de reactie op het jeugddelict als constructief? De wijze waarop jongeren benaderd worden en de mate waarin voldoende tijd vrijgemaakt wordt voor het luisteren naar de jongere zijn hierbij belangrijk. Niet enkel aandacht besteden aan wat niet goed gaat, maar ook oog hebben voor en gericht zijn op de mogelijkheden en talenten van de jongere in de reactie op het jeugddelict. De mate waarin een jongere iets kan leren uit de reactie op het jeugddelict is een belangrijk gegeven.

Jongeren hebben nood aan voldoende tijd en ruimte om zelf initiatief te nemen binnen de context van de reactie op het jeugddelict, en dat op maat van hun mogelijkheden en beperkingen. We organiseren ons zodanig opdat in de verschillende fasen van de afhandeling van het jeugddelict, aan de minderjarige de mogelijkheid wordt geboden om actief mee te werken aan de uitwerking en invulling van de reactie op het jeugddelict. Hiervoor verliezen we de benodigde ondersteuning niet uit het oog en richten we ons in eerste instantie tot de HCA-diensten en de advocaten die de minderjarige bijstaan.

Het slachtoffer wordt erkend in zijn slachtofferschap, en wordt zoveel mogelijk betrokken in de reactie op het jeugddelict. Het inzetten op het systematisch garanderen dat het aanbod van bemiddeling - of herstelgericht groepsoverleg - tussen (vermoedelijke) delictpleger en slachtoffer effectief wordt gerealiseerd, biedt mogelijk een krachtig middel om te komen tot een maximale, constructieve betrokkenheid van het slachtoffer. De vrijwilligheid langs de kans van het slachtoffer moet daarbij wel behouden blijven: wanneer een slachtoffer niet met de (vermoedelijke) dader geconfronteerd wil worden, moet hij of zij die keuze kunnen behouden.

Wat het constructief gehalte van de reactie op het jeugddelict voor ouders en opvoedingsverantwoordelijken betreft, ligt de focus uitdrukkelijk op de wijze waarop zij verder invulling kunnen geven aan hun verantwoordelijkheid 'als opvoedingsverantwoordelijken' ten aanzien van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger. Het gaat hier om een gerichte keuze hen niet te benaderen als 'falende' individuen. Er wordt niet beoogd op zoek te gaan naar de mate waarin zij 'schuld' dragen voor het gepleegde jeugddelict.

Constructief gaat over de mate waarin er ruimte en aandacht is voor ondersteuning en betrokkenheid van ouders en opvoedingsverantwoordelijken bij de reactie op het

jeugddelict en dit doorheen het ganse traject. Wat kunnen zij bijv. betekenen ten aanzien van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger wanneer het gaat over het verminderen van de kansen tot recidive of zogenaamde veelplegers? Ook hier moet rekening worden gehouden met hun mogelijkheden, beperkingen en (draag)kracht. Het structureel voorzien dat het perspectief van de ouders/opvoedingsverantwoordelijken bevestigd wordt is daarbij een belangrijke stap. Opvoedingsverantwoordelijken en ouders zien als 'partner' in het traject.

Binnen de mogelijke reacties op jeugddelicten gepleegd door minderjarigen, wordt de ambulante reactie ingebracht als middel om invulling te geven aan het belang van het actief betrekken van de ouders/opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger bij de reactie op het jeugddelict. Op die manier kan opvolging en ondersteuning aan ouders en opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger verzekerd worden. -

Constructief vanuit het perspectief van de bredere samenleving is de herbevestiging van de maatschappelijke norm door de duidelijke reactie. Waar mogelijk houdt de constructieve reactie ook een symbolisch herstel in van de schade toegebracht aan de samenleving en waar nodig houdt de reactie een beveiliging van de samenleving in.

Herstelgerichte reacties

Het werken met en vanuit een herstellingsfilosofie als belangrijk gegeven binnen de reactie op het jeugddelict, wordt in het nieuwe jeugddelinquentierecht geconsolideerd en verfijnd. We leggen hierbij sterk de nadruk op responsabilisering en het opnemen van de individuele verantwoordelijkheid. Herstel tussen slachtoffer en dader staan hierbij voorop. De minderjarige (vermoedelijke) delictpleger moet de verantwoordelijkheid opnemen voor zijn acties, de gevolgen ervan inzien en de schade 'herstellen' op een betekenisvolle manier voor alle mogelijk betrokken partijen.

De termen herstelrechtelijk en herstelgericht zijn van elkaar te onderscheiden. De term herstelrechtelijk focust eerder op het proces, hoe recht doen na het jeugddelict, en dit op een andere dan de klassieke wijze waarop gewerkt wordt binnen de rechtbank. Herstelgericht werken heeft daarentegen meer het resultaat voor ogen, zijnde de relatie met het slachtoffer en de maatschappij herstellen en de (vermoedelijke) delictpleger wijzen op zijn verantwoordelijkheid. In tegenstelling tot een enge herstelrechtelijke invulling van herstel is herstelgericht werken ook mogelijk binnen een context van dwang. Binnen een pedagogische context wordt werken vanuit de visie rond herstel eveneens gehanteerd. Hier is sprake van een nog bredere invulling van het begrip. Hier staat het creëren, behouden en herstellen van relaties centraal, meer dan het herstel van de schade.

Herstelgericht werken omvat vele vormen van actief werken met en vanuit de visie van herstel en biedt mogelijkheden om ook gericht te werken met de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger alleen. Eveneens biedt de filosofie van herstel mogelijkheden in het werken met ouders/opvoedingsverantwoordelijken, in relatie tot de minderjarige dader.

Daar waar herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg uitdrukkelijk te situeren zijn binnen een vrijwillig kader, en dus te onderscheiden van een opgelegde reactie, is de gerichtheid op de schade en het herstel daarvan, een belangrijk gegeven binnen het constructief hanteren van een sanctionerend kader. Het draagt in belangrijke mate bij tot de zinvolheid en de focus van de opgelegde reactie.

Binnen het jeugddelinquentierecht wordt doorheen het ganse traject van een jongere ruimte gemaakt voor herstel. Minderjarige (vermoedelijke) delictplegers ondersteunen om zelf initiatief te nemen bij de invulling van hun herstel van de schade krijgt een belangrijke plaats binnen dit jeugddelinquentierecht. Het is belangrijk dat de jongere en de

ouders/opvoedingsverantwoordelijken voldoende ondersteund worden bij het herstelgericht werken en dat hen voldoende tijd wordt geboden om na te denken en stil te staan om een eigen idee voor te leggen, eerder dan akkoord te gaan met een voorstel van parket of jeugdrechter. De minderjarige zelf voorstellen laten doen voor het uitvoeren van een positief project creëert op vele vlakken een meerwaarde. Het hierbij regelgevend voorzien van de verplichte aanwezigheid van een advocaat om samen een voorstel op te maken/uit te werken, minimaal het laten beoordelen van het voorstel door zijn advocaat, draagt (mogelijks) bij tot proportionele, eerlijke en echt herstelgerichte voorstellen.

Er moet aandacht zijn voor het herstel van de relatie tussen ouders/opvoedingsverantwoordelijken en de jongere, ook wanneer de jongere geplaatst is.

Met herstelgericht werken kunnen minderjarige (vermoedelijke) delictplegers laten zien dat ze fout waren maar dat ze de schade willen herstellen en hun fout willen rechtzetten. Het consolideren en beter garanderen van een aanbod van herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg in elke fase van de reactie op het jeugddelict, kan beschouwd worden als het inbouwen van een 'recht op herstel'. Op die manier worden ook maximale kansen geboden dat het slachtoffer kan betrokken worden in de reactie op het jeugddelict wanneer het slachtoffer dat wenst.

Evidence based

Binnen het jeugddelinquentierecht wordt evidence based werken als belangrijk werkingsprincipe naar voren geschoven. We streven hiermee een aanpak met effectieve resultaten na, die ook blijvend zijn. Evidence based werken betekent een werking die gebaseerd is op kwantitatieve en/of kwalitatieve (wetenschappelijke onderzoeks)gegevens. We willen het zicht op wat het effect is van de ingezette reacties ten aanzien van minderjarigen die jeugddelicten plegen, of hiervan verdacht worden, vergroten.

Binnen het jeugddelinquentierecht wordt structureel ruimte voorzien voor systemen als monitoring, rapportering en evaluatie. De primaire focus binnen de monitoring en rapportering ligt op cijfers en gegevens met betrekking tot (tijdige) beschikbaarheid van capaciteit en bepaalde indicatoren die naar resultaten gaan. Hieronder worden onder meer volgende zaken begrepen: effectiviteit, recidivevermindering, gunstig afsluiten van de opgelegde reactie, ... Hier toe is het van belang dat er op een eenduidige en unieke manier wordt geregistreerd. Deze systematische registratie moet toelaten om het voortraject of voorgaande reacties eenvoudig in kaart te brengen en maakt het mogelijk om met andere data vervolgonderzoek naar bijvoorbeeld recidive op te zetten. Evaluatie en onderzoek dat een beter zicht geeft op (de effectiviteit van) de ingezette reacties. Er wordt ook ingezet op een meer wetenschappelijk onderbouwd en gericht beleid ten aanzien van jeugddelinquentie. Bij de keuze van de reacties gaat de voorkeur uit naar reactiewijzen die hun effectiviteit kunnen beschrijven. Het betekent dat we inzetten op wetenschappelijke opvolging, bijvoorbeeld naar de impact op recidive, maar ook op de redenen waarom jongeren ook 'afstand doen' van normoverschrijdend gedrag.

Ook bij het actief betrekken van de ouders en opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger bij de reactie op het jeugddelict, hanteren we het principe van evidence based werken. We baseren ons hier eveneens op methodieken en reactiewijzen die zowel internationaal als in Vlaanderen aantonen dat door het werken op verschillende domeinen ze effectief ingrijpen op jeugddelinquentie.

De actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van dit decreet houden rekening met de kennis en inzichten verworven uit wetenschappelijk onderzoek en goede praktijken. Die kennis en inzichten worden gebundeld in de gebruiksvriendelijke interventiedatabank waarin goed onderbouwde en effectieve reacties staan die in de praktijk worden uitgevoerd met betrekking tot jeugddelinquentie.

De verschillende reacties in de databank beslaan een breed spectrum met betrekking tot het thema van jeugddelinquentie, gaande van voorlichting en ontwikkelingsstimulering tot intensieve begeleiding (smethodieken). De databank biedt inzicht in de kwaliteit, uitvoerbaarheid en effectiviteit van de daarin opgenomen methodieken en reactiewijzen.

De aanpak van en het werken rond jeugddelinquentie vereist echter geen noodzakelijk gebruik van een in de databank opgenomen methodiek of reactiewijze. Met het aanleggen van een databank voorzien we in één van de middelen waarmee we willen bijdragen aan 'effectief werken' rond jeugddelinquentie. Daarnaast maakt het inzichtelijk wat er uit nationaal en internationaal onderzoek bekend is over 'What Works'-aanpakken bij jeugddelinquentie, werkwijzen en doelgroepen, draagt het bij aan de ontwikkeling van richtlijnen en ondersteunt het samenwerkingsverbanden. Tenslotte is de databank een mogelijke inspiratiebron voor vernieuwing en verbetering met betrekking tot het werken rond jeugddelinquentie.

Een effectieve reactie wordt voor de databank gedefinieerd als elke planmatige en doelgerichte aanpak ter bevordering van de psychische, sociale, cognitieve of lichamelijke ontwikkeling van een minderjarige waar deze (mogelijk) bedreigd of belemmerd wordt en die gericht is op het kind of de jongere zelf, de opvoedingsverantwoordelijken of de opvoedingsomgeving.

Gedifferentieerd aanbod van reacties op jeugddelinquentie

Er wordt beoogd te zorgen voor diversificatie met betrekking tot de reacties die ter beschikking staan van het Openbaar Ministerie en van de jeugdrechtbanken teneinde te voorzien in een alternatief voor plaatsing.

Het ontwerp van decreet strekt er eveneens toe niet alleen reactiemogelijkheden te voorzien die kunnen worden ingezet ten aanzien van minderjarigen, maar ook een dwingend appél mogelijk te maken op de verantwoordelijkheid van ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Door ten aanzien van jeugdrechtbanken de verplichting op te leggen om duidelijk en expliciet aan te geven waarom men voor de ene of andere reactie kiest en met welke factoren al dan niet rekening wordt gehouden, wordt getracht om de genomen beslissingen te objectiveren.

Het ontwerp van decreet bevat een aantal wijzigingen in verband met de reacties die kunnen worden opgelegd ten aanzien van minderjarigen die jeugddelicten plegen, of hiervan verdacht worden. Ze strekken voornamelijk tot versterking van mogelijkheden die ter beschikking staan van de procureurs des Konings en de jeugdrechtbanken. Het doel daarbij is drieledig. Ten eerste wil men aan de minderjarige de kans geven zelf zoveel als mogelijk een eigen inbreng te doen en zelf voor 'herstel' te zorgen. Ten tweede worden opnieuw de mogelijkheden op parketniveau uitgebreid om zo een doorstroom van minderjarigen diep(er) in het gerechtelijk systeem te vermijden. Ten derde wordt de voorkeur gegeven aan reacties die geen plaatsing met zich meebrengen. Zo krijgt onder meer het werken met (specifieke) voorwaarden, die al dan niet verbonden kunnen worden aan andere reacties, een vooraanstaande plaats. We verkennen in deze ook de mogelijkheden van moderne technologieën die (elektronisch) toezicht vanop afstand mogelijk maken. Het voorzien en inzetten van begeleiding blijft ook hier echter van doorslaggevend belang. De moderne technologieën zijn louter in te zetten en te hanteren als een aanvulling op of een modaliteit van een andere sanctie en dus enkel mogelijk in de fase van de rechtspleging ten gronde.

Een gedifferentieerd aanbod aan reacties voorziet vooreerst voldoende specifieke mogelijkheden om te reageren op jeugddelicten, maar daarnaast ook de mogelijkheid om de reactie aan te passen op grond van bepaalde factoren. De factoren waarmee de jeugdrechtbank rekening houdt bij het nemen van een beslissing zijn, overeenkomstig de

hier opgesomde volgorde, 1) de ernst van de feiten, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer, 2) de persoonlijkheid en maturiteit van de betrokken jongere, 3) recidive en 4) de veiligheid van de maatschappij. Uit de beslissing van een jeugdrechter moet duidelijk blijken met welke factoren hij al dan niet rekening heeft gehouden en waarom dit wel of niet het geval is geweest. Daarnaast kan de jeugdrechter in ondergeschikte orde ook rekening houden met de leefomgeving van de minderjarige, en de veiligheid van de betrokkene.

Een gedifferentieerd aanbod aan reacties is zoals al gezegd ook een flexibel inzetbaar aanbod dat rekening houdt met recente wetenschappelijke inzichten en inspeelt op actuele noden (bijvoorbeeld inzake radicalisering, cyberdelicten, grootstedelijke problematiek,...).

De herstelgerichte afhandeling krijgt prioriteit binnen het aanbod aan reacties. Het herstellen van de door het slachtoffer en de gemeenschap geleden schade en de sociale betrekkingen die door het plegen van een jeugddelict zijn verbroken, vormen één van de hoekstenen van dit ontwerp van decreet. Er moet een signaal worden gegeven dat ten aanzien van het slachtoffer herstelgericht is en dat ervoor zorgt dat de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger aan verantwoordelijkheidsbesef wint en het veiligheidsgevoel van de gemeenschap verhoogt.

Verschillende kaders en componenten om te reageren op een jeugddelict

De keuze werd gemaakt om bij het loslaten van het beschermingsmodel als enige vertrekpunt voor het vormgeven van de reactie op jeugddelinquentie, niet te kiezen voor één, allesomvattend ander kader of model. Bij het uitwerken van een gedifferentieerd aanbod wordt voorzien in uiteenlopende componenten en kaders (al dan niet te combineren) die kunnen ingezet worden in de reactie op het jeugddelict. Het betreft hier de kaders 'herstel', 'sanctie' en 'zorg en beveiliging', waarbij deze duidelijk te onderscheiden zijn van het kader van de jeugdhulpverlening binnen het decreet integrale jeugdhulp.

Het kader van de reactie op het jeugddelict is duidelijk te onderscheiden van het kader van de jeugdhulpverlening

In het decreet integrale jeugdhulp, wordt in artikel 5 de focus en de doelgroep van de integrale jeugdhulp geëxpliciteerd. Het betreft het bieden van hulp en zorg op maat, als antwoord op een hulpvraag, geformuleerd door minderjarigen, hun ouders en opvoedingsverantwoordelijken en personen uit hun omgeving die daar behoefte aan hebben staat centraal.

In het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht staat het voorzien in een duidelijke reactie op een gepleegd jeugddelict centraal. Het (her)bevestigen van de norm is daarbij de eerste focus. De minderjarige dader, het slachtoffer en de ouders/opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige dader worden vanuit deze focus aangesproken.

De onderscheiden focussen staan echter de mogelijkheid van een verbinding tussen jeugdhulpverlening en jeugddelinquentierecht niet in de weg. De nadruk komt te liggen op de verantwoordelijkheid van de dader, maar diezelfde dader laten we niet vallen op vlak van herintegratie en hulp. Dat wordt echter aangeboden of opgelegd binnen de contouren van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp.

Een herstelrechtelijke reactie op het jeugddelict is duidelijk te onderscheiden van het kader van constructief sanctioneren

De herstelrechtelijke reactie op het jeugddelict betreft de herstelbemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg.

Maximaal prioriteit geven aan een herstelrechtelijk aanbod, waarin betrokken partijen zelf de kans krijgen om naar een oplossing te zoeken, is een belangrijke keuze binnen dit jeugddelinquentierecht. Door het voorzien in de garantie dat dader en slachtoffer steeds de kans krijgen om gebruik te maken van het aanbod van herstelbemiddeling of herstelgericht groepsoverleg, wordt een vorm van 'recht op herstel' geïnstalleerd. Dit gegarandeerd aanbod wordt zowel voorzien op parketniveau (geen herstelgericht groepsoverleg op dit niveau) als op jeugdrechtbankniveau en zowel in de voorlopige fase als in de fase ten gronde.

Binnen dit specifiek herstelrechtelijk aanbod staat de ondersteunde dialoog en ontmoeting van (vermoedelijke) delictpleger en slachtoffer met de focus op de door het jeugddelict aangerichte schade centraal.

Het bieden van maximale kansen voor deze dialoog tussen (vermoedelijke) pleger en slachtoffer impliceert dat de uitkomst van dit proces tussen beide volledig losstaat van andere reacties op het jeugddelict. Het vooronderstelt bovendien volledige vrijwilligheid van betrokken (vermoedelijke) pleger en slachtoffer.

Zorg en beveiliging als reactie op het jeugddelict is duidelijk te onderscheiden van de kaders van sanctie en herstel

Binnen het jeugddelinquentierecht gaat uitdrukkelijk ook aandacht naar jongeren met zeer complexe en meervoudige problemen die jeugddelicten plegen. In het algemeen kan gesteld worden dat het absoluut de ambitie is geweest dat het voorziene pakket aan reacties op jeugddelicten binnen het jeugddelinquentierecht zoveel als mogelijk alle jongeren omvat, dus ook jongeren waarbij er sprake is van een complexe en meervoudige problematiek.

Net voor deze doelgroep zal de voorziene verbinding tussen het jeugddelinquentierecht en de jeugdhulpverlening van groot belang zijn.

Enkel wanneer er sprake is van een vastgestelde geestesstoornis, en de betrokkene niet verantwoordelijk geacht kan worden voor het gepleegde jeugddelict, wordt voorzien worden in een eigensoortige reactie op het jeugddelict. In dergelijk geval staan zorg en beveiliging van betrokkene en samenleving voorop bij het invullen van de reactie op het jeugddelict. Voor deze kleine groep jongeren wordt een bijzondere procedure, specifieke diagnostiek en een aparte reactie met bijhorende capaciteit voorzien.

Het betreft een vorm van internering, waarbij bijzondere aandacht uitgaat naar de beperktheid in tijd van deze reactie alsook naar regelmatige, vastgelegde evaluatiemomenten.

Naar analogie met het volwassensysteem, wordt de mogelijkheid voorzien om tijdens een gesloten plaatsing over te schakelen naar deze 'vorm van' internering wanneer dit noodzakelijk blijkt.

Net als maatregelen, sancties en het herstelrechtelijk aanbod van bemiddeling en herstelgericht groepsoverleg, betreft het hier een reactie op een jeugddelict. Alhoewel ten gevolge van de geestesstoornis van de jongere de focus niet kan liggen op de verantwoordelijkheid van de minderjarige dader, is het van belang te bekijken in welke mate en op welk moment er wel mogelijkheid is om herstelgericht en constructief te werken rond het gepleegde jeugddelict.

Toegang tot jeugdhulpverlening voor minderjarige (vermoedelijke)delictplegers

Verbinding tussen jeugddelinquentierecht enerzijds en jeugdhulpverlening anderzijds

Het voorzien in een duidelijke reactie op het door de minderjarige gepleegde jeugddelict is een centrale doelstelling in het ontwerp van decreet rond jeugddelinquentie. Zoals

hierboven vermeld vormt het inbrengen van een van de jeugdhulpverlening afgescheiden en onderscheiden kader één van de centrale ambities binnen dit ontwerp van decreet. Het duidelijker positioneren van jeugdhulpverlening en de reactie op het jeugddelict impliceert echter allerminst dat jongeren die jeugddelicten plegen geen toegang zouden hebben tot jeugdhulpverlening. Het houdt enkel in dat jeugdhulpverlening enerzijds en de reactie op het jeugddelict anderzijds, vanuit een specifiek kader met verschillende uitgangspunten vorm krijgt.

Eerder dan een recht op jeugdhulpverlening, zoals omschreven in het decreet betreffende de integrale jeugdhulp, opnieuw in te schrijven in het jeugddelinquentierecht, wordt ingezet op het voorzien in een vlotte verbinding tussen enerzijds jeugdhulpverlening en anderzijds de reactie op jeugddelicten. Het garanderen van een duidelijke, vlotte verbinding, om op die manier de toegang tot jeugdhulpverlening voor minderjarige (vermoedelijke) delictplegers te vrijwaren, is essentieel voor het constructief gehalte van het jeugddelinquentierecht.

Wanneer het gaat over jeugdhulpverlening binnen een vrijwillig kader staat een reactie op een gepleegd jeugddelict dergelijke hulpverlening niet noodzakelijk in de weg.

Wanneer wordt geoordeeld dat er nood is aan gerechtelijke jeugdhulpverlening (gedwongen, opgelegde jeugdhulpverlening) voor een minderjarige (vermoedelijke) delictpleger, voorziet het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht in een nieuwe vorderingsgrond.

Via een nieuwe 'derde' vorderingsgrond³ - die wordt ingeschreven in het decreet integrale jeugdhulp- kan het openbaar ministerie de betrokken jeugdrechter rechtstreeks vatten met het oog op het nemen van een (gedwongen) hulpverleningsmaatregel. De betrokken jeugdrechter is in deze diegene die de zaak met betrekking tot het gepleegde jeugddelict afhandelt.

De nieuwe 'derde' vorderingsgrond komt in beeld wanneer er bij een (vermoedelijke) delictpleger een verontrustende (opvoedings- of leef)situatie aan het licht komt die dergelijk ingrijpen vereist. De vaststelling van de aanwezigheid van een verontrustende (opvoedings- of leef)situatie kan bij aanvang gedaan worden of op eender welk later tijdstip. Op het moment van de vaststelling kan dan door het openbaar ministerie een beroep gedaan worden op deze nieuwe vorderingsgrond. Deze 'derde' vorderingsgrond wordt voorzien zowel in de voorlopige fase als in de fase ten gronde.

Met het voorzien van deze verbinding wordt het mogelijk om jeugdhulpverlening en de reactie op een jeugddelict via twee onderscheiden, maar combineerbare sporen, hetzij gelijktijdig of achtereenvolgend in te zetten.

Het installeren van deze nieuwe vorderingsgrond heeft niet tot bedoeling om minderjarige (vermoedelijke) delictplegers zonder meer te prioriteren voor wat de toegang tot jeugdhulpverlening betreft.

In het bijzonder voor de doelgroep van jongeren met een complexe en meervoudige problematiek, is het absoluut noodzakelijk dat de in de wet van 8 april 1965 vooropgestelde, maar nooit in werking getreden maatregelen, geactiveerd kunnen worden. Het betreft het opleggen van een ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst of bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugsverslaving, de plaatsing in een ziekenhuis, de residentiële plaatsing in een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugsverslaving of enige andere vorm van verslaving en de plaatsing in een afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst. Hiervoor wordt overleg georganiseerd met de federale minister van Volksgezondheid inzake de modaliteiten voor een samenwerkingsakkoord met de federale overheid.

³ Het decreet betreffende de integrale jeugdhulp voorziet in artikel 47 reeds in twee vorderingsgronden waarvan het openbaar ministerie gebruik kan maken om een zaak aanhangig te maken bij de jeugdrechtbank.

De toegang tot jeugdhulpverlening voor minderjarige (vermoedelijke) delictplegers, moet op vastgestelde tijdstippen geëvalueerd worden. Dit is enerzijds nodig om na te gaan of toegang tijdig en tot de gepaste jeugdhulpverlening kan worden verleend. Anderzijds moet evaluatie toelaten om in te spelen op veranderende maatschappelijke noden en praktijken alsook op evoluties en vernieuwde inzichten met betrekking tot jeugdhulpverlening(saanbod).

Om evaluatie mogelijk te maken moet worden voorzien in rapportering en dit op basis van gerichte monitoring.

Jeugdhulpverlening binnen de context van de reactie op een jeugddelict

Probatie wordt toegepast in het Belgisch Strafrecht voor volwassenen. Wanneer men als volwassene een misdrijf pleegt, kan de rechter in sommige gevallen de uitspraak van de straf opschorten of de uitvoering van een straf uitstellen⁴. Een rechter kan dan de verplichting opleggen om bepaalde voorwaarden na te leven. Dat is probatie.

Daarnaast bestaat er de autonome probatiestraf. Deze bestaat uit de verplichting bijzondere voorwaarden na te leven gedurende een bepaalde termijn, die door de rechter wordt bepaald. Eveneens geeft de rechter aanwijzingen omtrent de invulling van de autonome probatiestraf. De rechter voorziet in een gevangenisstraf of in een geldboete die van toepassing kan worden ingeval de autonome probatiestraf niet wordt uitgevoerd.

Een autonome probatiestraf kan door de rechter worden overwogen, door het openbaar ministerie worden gevorderd of door de beklaagde worden gevraagd. De rechter kan rekening houden met de belangen van de eventuele slachtoffers. De rechter kan de autonome probatiestraf slechts uitspreken nadat de beklaagde hetzij in persoon, hetzij via zijn raadsman, zijn instemming heeft gegeven. De rechter die weigert een door het openbaar ministerie gevorderde of door de beklaagde gevraagde autonome probatiestraf uit te spreken, moet zijn beslissing met redenen omkleeden.

Het inbrengen van het werken met voorwaarden binnen een ontwerp van decreet rond jeugddelinquentie is een belangrijke manier om het aanbod van jeugdhulpverlening te verbinden aan de reactie op een jeugddelict. De minderjarige (vermoedelijke) delictpleger krijgt de kans om zich te engageren tot het opvolgen van een aantal voorwaarden, en dit als alternatief voor een maatregel of sanctie die uitdrukkelijk, en op hetzelfde ogenblik als het opleggen van de voorwaarden, bepaald wordt. Dergelijk stelsel biedt helderheid voor betrokkenen én een kans voor de minderjarige om zich vooralsnog te engageren tot een hulpverlenend aanbod. Binnen het ontwerp van decreet rond jeugddelinquentie wordt voorzien in het werken met voorwaarden, zowel binnen de voorlopige rechtspleging als binnen de rechtspleging ten gronde. We kiezen er hierbij expliciet voor om de mogelijke voorwaarden die kunnen worden opgelegd, niet limitatief op te sommen en zodoende creativiteit en flexibiliteit in functie van elke individuele situatie, te behouden. Het werken met een systeem van voorwaarden biedt ruimte om binnen de reactie op het jeugddelict niet alleen te focussen op het gepleegde jeugddelict, maar ook rekening te houden met de specifieke persoonlijkheid en leefomgeving van de minderjarige (vermoedelijke) dader. Het is noodzakelijk dat de algemene gevolgen van niet-naleving van de voorwaarden duidelijk en op voorhand gekend zijn voor de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger.

Gesloten opvang als meest ingrijpende reactie op een jeugddelict

Als publieke, residentiële maatregel was plaatsing in de setting van de gemeenschapsinstelling in Vlaanderen tot op heden zowel toegankelijk voor minderjarige (vermoedelijke) delictplegers als voor jongeren die zich in een verontrustende opvoedings-

⁴ Als een rechter probatieopschorting toekent, zal hij geen straf uitspreken zolang de voorwaarden worden nageleefd. Bij een toekenning van een probatie-uitstel, zal de rechter wel een straf uitspreken, maar zal deze niet moeten uitgevoerd worden zolang de voorwaarden worden nageleefd.

of leefsituatie bevinden. De aanleiding van de plaatsing leidde niet tot een gescheiden opvang en begeleiding van deze twee deelgroepen en op het vlak van aanbod bestond er zowel 'open' als 'gesloten' aanbod. Het huidige aanbod werd omschreven in termen van jeugdhulpverlening binnen een context van dwang. Aan deze dualiteiten, onduidelijkheden en vermenging komt met de inwerkingtreding van het jeugddelinquentierecht een einde. Voor jongeren die zich in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie bevinden en minderjarige (vermoedelijke) delictplegers, komen er twee gescheiden sporen.

Vrijheidsberoving

Het jeugddelinquentierecht voorziet enkel in een gesloten plaatsingsmogelijkheid t.a.v. personen die jeugddelicten plegen. Gegeven dat deze reactie enkel kan opgelegd worden door een jeugdrechtbank én de minderjarige gedurende een bepaalde periode onmogelijk op eigen initiatief deze plaats kan verlaten, zijn determinerende voorwaarden om de reactie als vrijheidsberoving te kwalificeren.

De plaats waar deze meest ingrijpende, vrijheidsberovende reactie wordt uitgevoerd is de gemeenschapsinstelling. De opnameplicht die vandaag ook bestaat voor deze instellingen, blijft behouden.

De gesloten begeleiding kan slechts in laatste instantie worden overwogen, wanneer deze noodzakelijk is en alle andere reacties niet meer zinvol mogelijk zijn. Vrijheidsberoving is maar mogelijk voor gepleegde jeugddelicten van een zekere ernst en de duur van de reactie mag niet langer zijn dan noodzakelijk en gerechtvaardigd door de ernst van de feiten én de maturiteit van de minderjarige. De maximumduur is decretaal bepaald.

Er moeten voldoende uitvoeringsmodaliteiten voorzien worden die een geleidelijke overgang naar de buitenwereld mogelijk maken. Ook mogelijkheden tot nazorg en samenwerking na het verblijf in de gemeenschapsinstelling, worden bepaald.

In zeer uitzonderlijke omstandigheden blijft het mogelijk om jongeren vanaf zestien jaar uit handen te geven en hen te berechten als een volwassene. Deze uit handen gegeven jongeren en die worden aangehouden of veroordeeld zijn tot een gevangenisstraf, worden tot maximaal de leeftijd van drieëntwintig jaar opgevangen in een Vlaams detentiecentrum. Zij verblijven dan tot aan de leeftijd van drieëntwintig in een aangepaste infrastructuur en niet langer in een gevangenis voor volwassenen. Wanneer de hun opgelegde gevangenisstraf de leeftijd van drieëntwintig jaar zou overschrijden, worden zij bij het bereiken van deze leeftijd desgevallend overgeplaatst naar een federale gevangenis voor volwassen gevangenen.

Positionering van gesloten begeleiding voor minderjarige (vermoedelijke) delictplegers

Het loslaten van het beschermingsmodel binnen het jeugddelinquentierecht ten voordele van de keuze om jongeren te benaderen als (groeïend in) verantwoordelijkheid, is de aanleiding om het aanbod van de gemeenschapsinstellingen zuiverder te positioneren. Het leidt tot een aantal ingrijpende keuzes op het vlak van organisatie, doelgroep en werking.

- De doelgroep en werking van het aanbod gemeenschapsinstelling is primair en in hoofdzaak gericht op minderjarige (vermoedelijke) delictplegers.
- De gesloten setting van de gemeenschapsinstelling voor jongeren in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie, is enkel nog toegankelijk voor een herstelgerichte time-out van veertien dagen. Deze duidelijk afgescheiden werking is het enige aanbod binnen de gemeenschapsinstellingen dat toegankelijk is voor jongeren in een verontrustende situatie.
- Het aanbod van de publieke gemeenschapsinstellingen is exclusief gesloten.
- De reactie 'gesloten begeleiding' voor minderjarige wordt in het jeugddelinquentierecht uitdrukkelijk ingeschreven en verder uitgebouwd als vrijheidsberovende reactie op het jeugddelict. De eerste finaliteit van deze reactie is niet hulpverlening.

- Gesloten begeleiding is als reactie op het plegen van een jeugddelict pas inzetbaar vanaf de leeftijd van veertien jaar. In zeer uitzonderlijke gevallen is gesloten begeleiding als reactie mogelijk voor twaalf- en dertienjarigen.
- De toegang tot de gemeenschapsinstellingen wordt uitdrukkelijk afgebakend en vangt in principe aan met een verblijf voor een gesloten oriëntatie (oriëntatiecentrum).
- Het aanbod van de gemeenschapsinstellingen wordt gemoduleerd. De uitbouw van gesloten begeleiding in modules met een duur van drie, zes of negen maanden maakt een meer proportionele reactie op het jeugddelict mogelijk binnen de context van de gemeenschapsinstellingen.
- Het uitdrukkelijker positioneren van het aanbod van de gemeenschapsinstellingen als een gesloten werking waarbij sprake is van vrijheidsberoving, is gekoppeld aan het verstevigen van de rechtswaarborgen van de betrokkenen.
- Lange sancties, met een maximum van 7 jaar, voor welomschreven doelgroepen en/of voor limitatief bepaalde jeugddelicten.
- Jongeren die volgens het volwassen strafrecht worden berecht, mogen niet terecht komen tussen de algemene gevangenispopulatie, maar evenmin bij de jongeren die een reactie 'gesloten begeleiding' hebben gekregen onder het jeugddelinquentierecht. Voor hen wordt een apart en gepast traject voorzien in een afgescheiden setting binnen de gemeenschapsinstellingen en dit vanaf het ogenblik dat de vraag wordt gesteld door de jeugdrechtbank naar de opmaak van het maatschappelijke en het medisch-psychologische onderzoek.

Toegangsvoorwaarden

Het overgaan tot vrijheidsberoving als reactie op een jeugddelict gepleegd door minderjarigen is enkel verdedigbaar wanneer voldoende vaststaat dat betrokken jongere het jeugddelict heeft gepleegd. Om deze reden, wordt het hanteren van deze reactie als maatregel binnen de voorlopige fase, strikt begrensd. Enkel wanneer volgende voorwaarden cumulatief aanwezig zijn, kan plaatsing in een gemeenschapsinstelling naar aanleiding van een gepleegd jeugddelict overwogen worden:

- 1) Er zijn voldoende en ernstige aanwijzingen van schuld;
- 2) Het betreft een jeugddelict met een bepaalde ernst. Voor de verschillende reacties van gesloten begeleiding die gepaard gaan met een verblijf in een gemeenschapsinstelling, worden per reactie op limitatieve wijze de misdrijven opgesomd die aanleiding kunnen geven tot een welbepaalde reactie.
- 3) Er bestaan dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid of er bestaan ernstige redenen om te vrezen dat de minderjarige, indien hij opnieuw in vrijheid wordt gesteld, nieuwe zwaarwichtige feiten zou plegen, zich aan het gerecht zou onttrekken, bewijsmateriaal zou proberen te doen verdwijnen of tot heimelijke verstandhouding komt met derden.

Gesloten oriëntatie

De toegang tot de gemeenschapsinstellingen vangt in principe voor elke jongere aan met een verblijf voor een gesloten oriëntatie (oriëntatiecentrum) wanneer hij één van de bepaalde jeugddelicten heeft gepleegd, of hiervan verdacht wordt, én wanneer deze jongere de nood aan vrijheidsberoving in beeld komt. Vijf dagen na de aanvankelijke beschikking vindt een eerste evaluatiemoment plaats en doet de jeugdrechtbank uitspraak over hetzij de intrekking, hetzij de wijziging, hetzij de handhaving van de gesloten oriëntatie. De duur van de gesloten oriëntatie bedraagt maximaal één maand.

Met het installeren van deze gesloten oriëntatie, wordt beoogd dat jongeren, die verdacht worden van het plegen van bepaalde ernstige jeugddelicten, een gedegen, multidisciplinair onderzoek kunnen ondergaan. Dergelijk onderzoek beoogt elementen aan te brengen bij het bepalen van de meest wenselijke reactie op het jeugddelict. De vraag of verdere

geslotenheid al dan niet zinvol of wenselijk is, dan wel welke andere invulling als reactie op het delict haalbaar en aangewezen is, is het centraal thema in dergelijk onderzoek. Het "live" bevragen van het perspectief van jongeren en ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken m.b.t. de feiten en de mogelijke verdere reactie, is een gegarandeerd onderdeel van het onderzoek.

Het gevoerde onderzoek resulteert in een onderbouwd, multidisciplinair verslag, rekening houdend met de gegevens waarover men op dat moment beschikt/kan beschikken. Naast de ernst van het delict, zijn o.m. de context waarbinnen het jeugddelict gepleegd werd, de persoonlijkheid, de gedragsmatige ontwikkeling en de totale evolutie van de jongere factoren die worden onderzocht en desgevallend in rekening gebracht bij het uitschrijven van het advies.

Wanneer wordt geoordeeld dat er voor een jongere geen nood bestaat aan verdere geslotenheid, maar een andere reactie op het delict meer aangewezen lijkt, wordt de vrijheidsberoving zo snel als mogelijk beëindigd. Wanneer wordt ingeschat dat er (ook) nood is aan jeugdhulpverlening, moet er aandacht zijn voor de naadloosheid van het traject en voor de verbinding tussen de reactie op het delict en de verontrustende opvoedings- of leefsituatie. De sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening is daarbij een belangrijke schakel.

Het verslag wordt als advies bezorgd aan de jeugdrechtbank met het oog op het nemen van een beslissing door deze laatste.

De verhouding van het oriëntatiecentrum tot de sociale diensten voor gerechtelijke jeugdhulpverlening moet verder uitgeklaard worden en de werking ervan op elkaar afgestemd.

De termijn die een jongere binnen een gesloten oriëntatie verbleef, moet in rekening worden gebracht wanneer ten gronde een plaatsing wordt uitgesproken en opgelegd.

Aanbod van de gemeenschapsinstellingen

Het aanbod van de gemeenschapsinstellingen is binnen het jeugddelinquentierecht primair en in hoofdzaak te kwalificeren als een constructieve reactie van 'gesloten begeleiding' met een bepaalde duur van drie, zes of negen maanden t.a.v. minderjarigen die een jeugddelict pleegden of hiervan verdacht worden.

Gesloten begeleiding binnen de gemeenschapsinstelling betreft een geïndividualiseerd, residentieel, forensisch traject voor een minderjarige (vermoedelijke) delictpleger waarbij actief wordt toegewerkt naar re-integratie in de samenleving (hetzij het thuismilieu, hetzij een aangepaste private voorziening, hetzij...).

Het bieden van duidelijkheid over de duur van dergelijke ingrijpende, vrijheidsberovende reactie is van groot belang voor alle betrokkenen. De duur wordt bepaald door de jeugdrechtbank.

Ook binnen het vrijheidsberovende kader van de 'gesloten begeleiding' moet voluit ingezet worden op het constructief en herstelgericht werken met de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger en zijn ouders en opvoedingsverantwoordelijken. Een maximale gerichtheid op het ondersteunen en stimuleren van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger en de ouders/opvoedingsverantwoordelijken in het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid is belangrijk. Een gerichte focus op mogelijkheden en talenten, evenals aandacht voor ruimte tot participatie zijn daarbij belangrijk.

Een uitzondering op het feit dat het aanbod van de gemeenschapsinstellingen primair en in hoofdzaak gericht is op minderjarige (vermoedelijke) delictplegers, wordt gevormd door de tijdelijke herstelgerichte time-out van veertien dagen. Hiervoor zullen de gemeenschapsinstellingen een specifiek aanbod en een aparte capaciteit voorzien.

Het betreft hier een veertiendaags programma t.a.v. de doelgroep jongeren die in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie verkeren en waarbij er sprake is van een

vastlopend hulpverleningsproces. Het is belangrijk dat hier enkel toe overgegaan wordt wanneer een andere, minder ingrijpende invulling van een time-out niet mogelijk of aangewezen blijkt. Met het inzetten van een gesloten time-out wordt het deblokken van het moeizaam lopende hulpverleningsproces beoogd. Jongeren die om deze reden geplaatst worden in een gemeenschapsinstelling, moeten apart opgevangen worden van (vermoedelijke) delictplegers binnen eenzelfde gesloten setting.

Rechtswaarborgen en kwaliteitseisen

De reacties die de jeugdrechtbank kan opleggen, maken bijna steeds een inmenging in het privé- en gezinsleven van de betrokkene uit in de zin van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en artikel 22 van de Grondwet. In een aantal gevallen zijn deze reacties vrijheidsberovend van aard in de zin van artikel 5 van het EVRM. Het is van belang om de toegang tot de rechter, diens bevoegdheid om zich over de aard en de nadere uitvoering van de reactie uit te spreken, alsook het recht op een eerlijke en openbare behandeling van de zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie bij het vaststellen van de rechten en verplichtingen en bij het bepalen van de gegrondheid van de ingestelde strafvervolgning, te waarborgen (artikel 6 EVRM).

Europese Richtlijnen formuleren de basisbeginselen van een 'child friendly justice'. Hierbij worden procedurele waarborgen, zoals principes van legaliteit, proportionaliteit, subsidiariteit, het vermoeden van onschuld, het recht op een eerlijk proces, het recht op juridische bijstand, het recht op toegang tot de rechtbank en het recht van beroep als te garanderen waarborgen naar voren geschoven. Rechtswaarborgen mogen niet geminimaliseerd of geweigerd worden aan kinderen onder het voorwendsel van het hoger belang van kinderen. Het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht tracht voldoende en afdoende rechtswaarborgen te voorzien en te garanderen voor minderjarigen die jeugddelicten plegen. Het inzetten op een versterking van de rechtswaarborgen is een evidente consequentie van het erkennen van de minderjarige als groeiend in verantwoordelijkheid.

Met uitzondering van welbepaalde artikelen, wordt het decreet rechtspositie betreffende de minderjarige in de integrale jeugdhulp, van toepassing gemaakt op minderjarige (vermoedelijke) delictplegers. Wat minderjarigen betreft die voor een bepaalde periode van hun vrijheid worden beroofd, wordt bijkomend gekeken naar het decreet houdende het extern toezicht en de externe klachtenregeling bij voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren, mogelijks aangevuld met aspecten uit de rechtspositie van gedetineerden.

Jongeren kunnen rekenen op formele maar toegankelijke interne en externe klachtmogelijkheden en op een onafhankelijk orgaan waar ze een klacht kunnen indienen. Er wordt regelgevend voorzien in extern, onafhankelijk toezicht op de werking van de gemeenschapsinstellingen. Jongeren en ouders of andere opvoedingsverantwoordelijken die in aanraking komen met het jeugddelinquentierecht in het algemeen, en gemeenschapsinstellingen in het bijzonder, moeten betrokken worden bij dergelijk toezicht.

Het is belangrijk om er binnen deze context uitdrukkelijk op te wijzen dat wat mogelijk is op het vlak van de combinatie van maximaal respect voor rechtswaarborgen enerzijds én een (snelle) reactie op jeugddelinquentie anderzijds, sterk bepaald wordt door de beperkte bevoegdheidsoverdracht met de Zesde staatshervorming. Het gegeven dat onder meer de gerechtelijke organisatie en de rechtspleging blijven behoren tot de bevoegdheid van de federale overheid, impliceert onder meer dat het formeel ingrijpen op de reactie via aanpassingen op de procedure niet expliciet tot de mogelijkheden behoort.

Legaliteitsbeginsel

Het legaliteitsbeginsel houdt in dat een persoon alleen gehouden kan worden aan wetsbepalingen die al bestonden op het moment dat die persoon datgene doet waarop die wet betrekking heeft. Concreet, een jongere kan maar een jeugddelict plegen en hiervoor verantwoordelijk worden gehouden, wanneer het feit dat hij pleegde, op het ogenblik van het plegen, 'strafbaar' was volgens de regelgeving. Geen jeugddelict, geen straf, zonder voorafgaande strafbepaling. De strafbepaling moet bovendien door de wetgever voldoende precies zijn vastgesteld. Het moet specifiek en duidelijk genoeg zijn wat er nu precies strafbaar is.

Het legaliteitsbeginsel voorkomt dat de wetgever met terugwerkende kracht regels kan opleggen.

Vermoeden van onschuld

Begrenzen van duur en mogelijkheden binnen de voorlopige fase

Het vermoeden van onschuld geldt net zo goed bij minderjarigen als bij volwassenen: wie verdacht wordt van het plegen van een jeugddelict blijft onschuldig zolang zijn schuld niet is bewezen. Dat betekent concreet dat men niet kan gesanctioneerd of gestraft worden zonder dat er een vonnis is waarin uitdrukkelijk de schuld van de verdachte wordt vastgelegd. Ook de jeugdrechtbank kan niet sanctioneren in de voorlopige fase, vooraleer er een tegensprekelijk debat is gevoerd over schuld of onschuld. 'Geen enkele reactie kan worden opgelegd met het oog op de onmiddellijke bestraffing'. Voorlopige reacties (maatregelen) kunnen derhalve enkel reacties van bewaring of onderzoek zijn.

Onbegrensd een beroep doen op de voorlopige fase is strijdig met een duidelijke reactie op een jeugddelict binnen een kader van rechtswaarborgen. Het regelgevend begrenzen van de duur van de voorlopige fase en het koppelen van gevolgen aan het overschrijden van dergelijke termijn is binnen het jeugddelinquentierecht een belangrijke stap voor het versterken van de rechtswaarborgen van de betrokken partijen. Het begrenzen van de voorlopige fase tot maximaal zes maanden wordt als uitgangspunt vooropgesteld. De uitzonderingen hierop worden decretaal expliciet aangegeven.

Voorheen voorzag de Jeugdwet dat er ernstige aanwijzingen van schuld moesten zijn die de jeugdrechtbank formeel moest vaststellen om het opleggen van een voorlopige maatregel te kunnen rechtvaardigen. Deze voorwaarde werd door het Grondwettelijk Hof in 2008 geschrapt. Wanneer de centrale doelstelling van het jeugddelinquentierecht herbevestigen van de overschreden norm en de minderjarige voor de normovertreding verantwoordelijk stellen is, is het herinvoeren van de voorwaarden van de aanwezigheid van voldoende aanwijzingen van schuld, cruciaal. Wanneer gekozen wordt om expliciet en gericht te reageren op een gepleegd jeugddelict, moet de afweging gemaakt worden of er voldoende aanwijzingen van schuld aanwezig zijn vooraleer er in de voorlopige fase kan gereageerd worden. Dit is overigens naar analogie met de wetgeving inzake de voorlopige hechtenis zoals deze van toepassing is op de volwassenen.

In toepassing van het principe van vermoeden van onschuld is de rol van het openbaar ministerie geminimaliseerd. Zo kon de Procureur des Konings enkel nog aan de vermoedelijke pleger van een jeugddelict een waarschuwingsbrief sturen, de herinnering aan de wet toepassen of (verplicht) verwijzen naar de procedure van herstelbemiddeling. De mogelijkheden van het parket om een aanbod te doen op het vlak van de reactie op jeugddelinquentie blijven ook binnen het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht beperkt en dit om zo min mogelijk afbreuk te doen aan het vermoeden van onschuld.

We voorzien in een begrensd aanbod met versterkte rechtswaarborgen op parketniveau. Herstelbemiddeling, die systematisch moet aangeboden worden, de waarschuwingsbrief en de herinnering aan de wet worden behouden.

Nieuw is het regelgevend invoeren van een verplicht aanbod van een 'positief project' met een maximale duur van 30 uur. Het (her-)invoeren van deze mogelijkheid op parketniveau wordt ingegeven vanuit het belang dat gehecht wordt aan het inbouwen van voldoende snelle reactiemogelijkheden. Ook het vermijden van dieper door te dringen in het gerechtelijk apparaat wanneer dit niet (echt) nodig is, wordt ter verantwoording ingebracht. Een tussenkomst op parketniveau kan voldoende én afdoende zijn.

Het voorzien van een positief project op parketniveau is onlosmakelijk verbonden met een versterkte bescherming van rechtswaarborgen van betrokkenen. Sowieso betreft het enkel een aanbod voor jongeren die niet ontkennen het jeugddelict gepleegd te hebben, en moeten er ernstige aanwijzingen zijn van schuld. Het betreft een door het parket verplicht te doen aanbod waarop de jongere al dan niet kan ingaan. Het aanbod van het uitvoeren van een positief project moet gebeuren in verplichte aanwezigheid van een advocaat. Hij staat de minderjarige bij in zijn beslissing tot al dan niet aanvaarding, evenals in de uitwerking van een eigen voorstel. Het uitvoeren van de positief project leidt tot het verval van strafvordering.

De mogelijkheid dat niet alleen het openbaar ministerie, maar ook de jongere zelf een voorstel voor een positief project naar voor kan schuiven, is een belangrijke manier om jongeren ruimte te bieden om initiatief te nemen in het opnemen van hun verantwoordelijkheid en de invulling van de reactie op het jeugddelict. De jongere wordt actief ondersteund en begeleid in het proces van voorbereiding, uitwerking en uitvoering van het positief project.

Daarnaast blijft voor verkeersmisdrijven de huidige regeling van kracht, m.n. dat deze misdrijven niet onder het jeugddelinquentierecht vallen. Jongeren die een verkeersmisdrijf begaan, zullen voor de politierechter moeten verschijnen.

Rechtsbijstand door een advocaat in elke fase

Minderjarigen hebben recht op gespecialiseerde juridische bijstand.

Het onvoorwaardelijk garanderen dat alle jongeren, in elke stap van het traject m.b.t. de reactie op een jeugddelict, altijd kunnen rekenen op de bijstand van een advocaat, is een belangrijk gegeven op het vlak van het versterken van rechtswaarborgen voor de minderjarige delictpleger binnen het jeugddelinquentierecht. Gezien de specificiteit van de doelgroep en het onderwerp, en gezien het grote belang van de wijze waarop jongeren en ouders bejegend worden, vereist deze bijstand specifieke competenties. We achten het hierbij aangewezen dat het een advocaat betreft die in zijn opleiding een multidisciplinaire vorming heeft genoten inzake jeugdzaken. We verwijzen tevens naar de goede praktijk van het certificaat 'bijzondere opleiding jeugdrecht'.

Meer aandacht voor proportionaliteit

Proportionaliteit betreft het gegeven dat de reactie op het jeugddelict in verhouding moet staan tot de ernst van de feiten. Binnen het jeugddelinquentierecht betreft de proportionaliteit het gegeven dat de reactie op het jeugddelict in verhouding moet staan tot de ernst van de feiten én de maturiteit van de (vermoedelijke) pleger.

Zoals eerder gesteld moet de jeugdrechtbank bij het opleggen van een reactie, rekening houden met een aantal factoren, beslissingscriteria.

Bij het duidelijker inbrengen van proportionaliteit in het jeugddelinquentierecht is het bepalen van de maximale duur van de reactie op jeugddelict een belangrijk element. In het bijzonder wanneer de reactie vormen van vrijheidsberoving betreft, is het van groot belang dat de maximale duur van de vrijheidsberoving van bij aanvang duidelijk is voor alle betrokkenen. Proportionaliteit mag zich echter niet enkel beperken tot het ogenblik

van de straftoemeting, het eerste vonnis waarbij de jeugdrechter zijn sanctie oplegt. Proportionaliteit impliceert eveneens het stellen van grenzen aan het herzien van reacties door de jeugdrechter. Verlenging van de duur van de reactie is niet mogelijk binnen een 'sanctionerend' kader. Dit staat los van een eventuele verlengde tussenkomst van de jeugdhulpverlening, al dan niet gedwongen, welke op een onafhankelijke wijze moet geëvalueerd worden op basis van de regelgeving betreffende de integrale jeugdhulp.

Subsidiariteit

Het subsidiariteitsprincipe betreft het steeds opteren voor de minst ingrijpende, effectieve tussenkomst. De opgelegde reactie moet niet alleen in verhouding staan tot de ernst van de feiten én de maturiteit van de (vermoedelijke) pleger, er moet ook voorrang gegeven worden aan die reactie die minimaal noodzakelijk is vooraleer een zwaardere reactie kan worden overwogen. Het ontwerp van decreet betreffende de jeugddelinquentie voorziet in een duidelijke rangschikking van de reacties die kunnen worden opgelegd.

Het subsidiariteitsprincipe kan slechts geëffectueerd worden indien voorzien wordt in alternatieven voor vrijheidsberoving. Voldoende niet-vrijheidsberovende reacties en ambulante reactievormen, in alle fases van de procedure, zijn belangrijke condities voor een constructief jeugddelinquentierecht.

Het invoeren van het systematisch en gegarandeerd aanbod van herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg, alsook het uitvoeren van een positief project, zowel op parketniveau als op niveau van de jeugdrechtbank, zowel binnen de voorlopige rechtspleging als binnen de rechtspleging ten gronde, zijn in dit opzicht belangrijk. Daarnaast zijn ook het werken met voorwaarden en huisarrest mét begeleiding belangrijke mogelijkheden die de voorkeur genieten boven een plaatsing. We verkennen in deze ook de mogelijkheden van moderne technologieën die (elektronisch) toezicht vanop afstand mogelijk maken. Het voorzien en inzetten van begeleiding blijft ook hier echter van doorslaggevend belang. De moderne technologieën zijn louter in te zetten en te hanteren als een aanvulling op of een modaliteit een andere sanctie (tijdens rechtspleging ten gronde).

Ook het inzetten op het doen van een sterk appél op ouders en opvoedingsverantwoordelijken kan gezien worden als een manier om de slaagkansen van minder ingrijpende reacties te vergroten.

Aandacht voor de uitvoering van reacties

Het effectief realiseren van een duidelijke, snelle, constructieve en herstelgerichte reactie voor minderjarige (vermoedelijke) delictplegers vergt meer dan een helder kader waarbinnen een aantal elementaire rechtswaarborgen gegarandeerd worden. Het structureel inbouwen van aandacht voor de wijze waarop de reactie op het jeugddelict in de praktijk uitgevoerd wordt is daarbij van groot belang. Daarnaast moeten ook vereisten op het vlak van specifieke en permanente opleiding voor alle actoren die betrokken zijn bij de rechtsbedeling, opvang en begeleiding van minderjarige (vermoedelijke) delictplegers, worden gestipuleerd. Tenslotte moet het zicht op wat het effect is van de ingezette reacties ten aanzien van minderjarigen die jeugddelicten plegen, vergroot worden.

Binnen het ontwerp van decreet rond jeugddelinquentie wordt structureel ruimte voorzien voor evaluatie en onderzoek dat een beter zicht geeft op (de effectiviteit van) de ingezette reacties. Er wordt ingezet op een meer wetenschappelijk onderbouwd en gericht beleid ten aanzien van jeugddelinquentie (zie supra onderdeel 'Evidence based').

Rechtspositie, rechtswaarborgen en kwaliteitseisen binnen een gesloten kader

De rechten en plichten van minderjarigen wiens vrijheid voor een bepaalde periode beroofd wordt, moet in een specifiek wettelijk kader gegoten worden.

B. Toelichting bij de artikelen

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1

Krachtens artikel 128, §1 van de Grondwet en artikel 5, §1, II, 6° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen behoort de bijstand aan personen, en specifiek de jeugdbescherming, tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen. In navolging van het institutioneel akkoord voor de zesde staatshervorming behoren volgende materies nu toe aan de gemeenschappen:

- Het bepalen van de aard van de maatregelen ten aanzien van de minderjarigen die een als strafbaar omschreven feit hebben gepleegd;
- De regels inzake de uithandengeving;
- De regels inzake de plaatsing in een gesloten instelling;
- De gesloten instellingen, volgens nader te bepalen uitvoeringsregels.”

Artikel 2

In dit artikel worden een aantal basisbegrippen gedefinieerd. Een aantal definities in dit ontwerp zijn overgenomen uit het decreet inzake bijzondere jeugdbijstand van 7 maart 2008 en de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

Een jeugddelict vervangt als term het voorheen gebruikte ‘als misdrijf omschreven feit’ (MOF) . De term ‘MOF’ paste binnen een jeugdbeschermingsrecht waarbij men uitging van ‘onbekwame minderjarigen’ die niet verantwoordelijk konden gesteld worden voor de door hen gepleegde feiten. Een van de uitgangspunten van de Vlaamse visie op de aanpak van jeugddelinquentie, is de verantwoordelijkheid van jongeren als vertrekpunt. Jongeren worden uitdrukkelijker beschouwd en benaderd als verantwoordelijke jonge mensen. Een jeugddelict betreft een handeling of een onthouding van een persoon ouder dan twaalf maar jonger dan achttien jaar, die indien gepleegd door een meerderjarige bestraft zou worden op grond van het Strafwetboek of andere (bijzondere) strafbepalingen.

We introduceren en hanteren binnen het Vlaams jeugddelinquentierecht de term ‘reactie’ als overkoepelende term wanneer we in zijn algemeenheid verwijzen naar het maatschappelijke antwoord dat wordt geboden op een normovertreding door een minderjarige. Bij het hanteren van de term reactie maken we geen onderscheid naar in welke fase van de procedure wordt gereageerd. Wanneer we wel een onderscheid maken tussen de reacties die mogelijk zijn tijdens de fase van de voorlopige rechtspleging en de fase van de rechtspleging ten gronde, dan spreken we respectievelijk over ‘maatregelen’ en ‘sancties’. Minderjarigen binnen dit decreet zijn de personen van minstens twaalf jaar, maar die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt wanneer ze een jeugddelict plegen, of verdacht worden van het plegen van een jeugddelict.

Hoofdstuk 2. Grondbeginselen en toepassingsgebied

Afdeling 1. Grondbeginselen

Artikel 3

Wanneer we in dit kader spreken van ‘het optreden van de actoren betrokken bij de uitvoering van dit decreet’, zien we dit zo breed als mogelijk. We bedoelen hiermee o.m. het openbaar ministerie, het gerecht, sociale diensten voor gerechtelijke jeugdhulpverlening, diensten voor Herstelgericht Constructieve Afhandeling (HCA-diensten), personen die werkzaam zijn in diensten of instellingen waar met minderjarige (vermoedelijke) delictplegers gewerkt wordt, advocaten en politie.

Dit artikel bevat de grondbeginselen en geeft de geest weer van hoe dit decreet moet worden aangewend. Bij de toepassing van elk artikel van dit decreet, moeten deze grondgedachten hun uitwerking krijgen.

Snel, duidelijk, constructief, herstelgericht, op maat van en in een voor jongeren begrijpelijke taal reageren op jeugddelicten, vormt de rode draad van eenieders optreden en handelen en dit met respect voor de rechtswaARBorgen die in dit kader gelden. In het decreet wordt expliciet verwezen naar de Grondwet en naar internationale verdragsteksten, inzonderheid de rechten uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK).

Afdeling 2. Toepassingsgebied van het jeugddelinquentierecht

Artikelen 4 en 5

Deze artikelen betreffen het materieel (art. 4) en temporeel (art. 5) toepassingsgebied van dit decreet. Met het temporeel toepassingsgebied van een decreet wordt het toepassingsgebied in de tijd aangegeven. Het geeft aan op welk tijdstip de rechtsfeiten waarop de tekst betrekking heeft, zich moeten voordoen opdat de rechtsgevolgen erop van toepassing zijn. Dit decreet is van toepassing op minderjarigen die een jeugddelict plegen. Het gaat hier concreet om personen die op het ogenblik dat ze minstens twaalf jaar zijn en die de leeftijd van achttien jaar nog niet bereikt hebben, een delict plegen. De leeftijd van de betrokken delictpleger is de bepalende factor voor het al dan niet van toepassing zijn van de bepalingen uit dit decreet. Wordt het jeugddelict gepleegd na de leeftijd van twaalf jaar en voor het bereiken van de leeftijd van achttien jaar, dan is dit decreet van toepassing, zelfs indien de betrokken delictpleger de leeftijd van achttien jaar reeds heeft bereikt op het tijdstip van het instellen van de strafvordering of het opleggen van de maatregel of sanctie.

Dit decreet dient ertoe adequaat te reageren op delinquent gedrag van minderjarigen. De sancties die aan minderjarige plegers van jeugddelicten kunnen worden opgelegd op grond van dit decreet, kunnen niet langer duren dan tot de betrokkene de leeftijd van drieëntwintig jaar bereikt. Hierop bestaat één uitzondering: de sanctie voorzien in artikel 35. Deze sanctie kan de leeftijdsgrens van drieëntwintig jaar overschrijden in het geval ze wordt opgelegd aan een minderjarige van zestien of zeventien jaar.

In dit decreet wordt ook duidelijk bepaald welke maatregelen en sancties kunnen gelden voor welke categorieën van personen. De mogelijkheid van het opleggen, evenals de duur van sommige maatregelen en sancties, is afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige (vermoedelijke) pleger van het jeugddelict.

Hoofdstuk 3. De voorbereidende rechtspleging en de buitengerechtelijke afhandeling

Afdeling 1. De sociale navorsingsopdrachten

Artikel 6

De procureur des Konings kan in elk stadium van de procedure vragen dat sociale onderzoeksopdrachten worden verricht, ongeacht de bevoegdheid die ter zake ook toekomt aan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank. Het zijn de sociale diensten voor gerechtelijke jeugdhulpverlening die door de procureur des Konings belast kunnen worden met onderzoeken naar 'de situatie van de minderjarige'. De opdrachten vanwege de procureur des Konings in dit kader kunnen vooral betrekking hebben op een kort onderzoek met het oog op o.m. het bekomen van bijkomende inlichtingen omtrent de minderjarige en zijn context, een analyse, dan wel een inschatting, van de situatie. Daarnaast kunnen de sociale diensten ook belast worden met de opvolging van de naleving van de voorwaarden en het onderzoeken van de meest gepaste reactie op het delinquent gedrag van de minderjarige.

Afdeling 2. De buitengerechtelijke afhandeling

Onderafdeling 1. Seponering door de procureur des Konings en het verval van strafvordering na de uitvoering van voorwaarden

Artikel 7

De procureur des Konings kan beslissen om een strafbaar feit niet te vervolgen. Een van de dingen die het parket kan beslissen wanneer het niet vervolgt, is om de zaak te seponeren, dat wil zeggen dat de zaak zonder gevolg wordt geklasseerd.

Ook in jeugdzaken beschikt de procureur des Konings over de mogelijkheid om te seponeren. Het strafprocesrecht van gemeen recht, meer bepaald artikel 28quater, eerste lid, van het wetboek van Strafvordering is van toepassing. Volgens dit artikel is het de procureur des Konings die, rekening houdend met richtlijnen van het strafrechtelijk beleid, oordeelt over de opportuniteit van de vervolging. De procureur des Konings oordeelt ook over de opportuniteit van de vervolging van een minderjarige die ervan verdacht wordt een jeugddelict te hebben gepleegd.

De procureur des Konings moet de reden aangeven waarom hij beslist de voorliggende zaak te seponeren. Verschillende redenen kunnen worden aangehaald. Zo worden als redenen o.m. gebruikt dat de toestand intussen geregulariseerd is, er maar sprake is van een beperkte maatschappelijke weerslag, het nadeel is zeer klein, de redelijke termijn werd overschreden, er andere prioriteiten zijn vastgelegd op parketniveau, er onvoldoende bewijzen zijn. Soms is het feit dat men te maken heeft met een minderjarige (vermoedelijke) pleger, op zich een reden voor het parket om te seponeren.

Artikel 8

Wanneer het parket van oordeel is dat de feiten bewezen zijn kan het parket beslissen de minderjarige een waarschuwingsbrief te versturen. Dit kan bijvoorbeeld zijn wanneer de minderjarige verdachte de feiten bekent. In deze brief staat vermeld over welke feiten het gaat. Concreet vraagt het parket door middel van deze brief met aandrang om deze of andere strafbare feiten niet meer te plegen en staat in deze brief eveneens wat de mogelijke juridische gevolgen kunnen zijn van dergelijke feiten. Een kopie van deze brief wordt eveneens bezorgd aan beide ouders, de wettelijke vertegenwoordigers of de opvoedingsverantwoordelijken. Aan hen wordt gevraagd om het toezicht op de minderjarige te verhogen. De waarschuwingsbrief is dus te beschouwen als een schriftelijke verwittiging.

Artikel 9

Wanneer het parket van oordeel is dat de feiten bewezen zijn kan het parket beslissen de minderjarige en zijn ouders, de wettelijke vertegenwoordigers of de opvoedingsverantwoordelijken op te roepen op het parket. De minderjarige en de ouders, de wettelijke vertegenwoordigers of de opvoedingsverantwoordelijken krijgen in eerste instantie een oproepingsbrief waarin men verzocht wordt om zich aan te bieden op het parket. In de uitnodigingsbrief staat vermeld over welke feiten het gesprek zal gaan. Concreet zal er een gesprek doorgaan op het parket met de parketcriminoloog. Tijdens dit gesprek wordt een toelichting gegeven bij de beslissing om een herinnering aan de wet te geven en zal nagegaan worden hoe de leefomstandigheden van de minderjarige zijn. De betrokkenen worden eveneens gewezen op de risico's en mogelijke gevolgen van het delinquent gedrag van de minderjarige. De herinnering aan de wet is dus te beschouwen als een mondelinge verwittiging.

Artikel 10

De procureur des Konings kan aan het seponeren voorwaarden verbinden. Wanneer de opgelegde voorwaarden worden nageleefd, leidt dit tot het verval van de strafvordering. In eerste instantie de minderjarige, maar eveneens zijn ouders, zijn wettelijke vertegenwoordigers of zijn opvoedingsverantwoordelijken, krijgt de kans om zelf voorstellen over de te vervullen voorwaarden te formuleren. Hiermee trachten we uitvoering te geven aan één van de basisgedachten uit dit decreet, namelijk de

minderjarige (en bij uitbreiding de andere genoemde personen) een actieve rol geven in het opnemen van verantwoordelijkheid voor zijn handelen en zelf oplossingen aan te reiken voor het herstellen van de veroorzaakte schade. Komt er geen voorstel vanuit deze partijen, dan kan de procureur des Konings zelf een voorstel doen zonder hierbij te kunnen onderhandelen over de voorwaarden.

Aan de reactie van 'seponeren onder voorwaarden' zijn enkele vereisten verbonden:

- a) De betrokken minderjarige mag niet ontkennen dat hij het jeugddelict dat hem ten laste wordt gelegd, heeft gepleegd;
- b) De betrokken minderjarige moet worden bijgestaan door een advocaat wanneer met de procureur des Konings gesproken wordt over de te vervullen voorwaarden. De minderjarige kan zich niet laten vertegenwoordigen omdat hij zelf het nut van de voorwaarden moet begrijpen;
- c) Alle betrokken partijen beschikken over een termijn van vijftien werkdagen om al of niet hun eigen voorstel te bevestigen of het voorstel van de procureur des Konings te aanvaarden en hierop in te gaan.

De uitvoering van de voorwaarden mag niet langer duren dan zes maanden.

De strafvordering vervalt wanneer de minderjarige, en eventueel zijn ouders, zijn wettelijke vertegenwoordigers of zijn opvoedingsverantwoordelijken, voldaan hebben aan alle door hen aanvaarde voorwaarden.

Onderafdeling 2. De bemiddeling

Artikel 11

Dit artikel voorziet in de verplichting in hoofde van de procureur des Konings om het aanbod te doen van deelname aan een bemiddeling. Hij moet dit aanbod schriftelijk doen, en dit zowel ten aanzien van de minderjarige als t.a.v. de ouders, de wettelijke vertegenwoordigers of de opvoedingsverantwoordelijken én het slachtoffer. Het betreft hier de herstelbemiddeling dader-slachtoffer onder begeleiding, en met de hulp van een onpartijdige bemiddelaar.

Met deze reactie op parketniveau wordt aan de minderjarige die ervan verdacht wordt een jeugddelict te hebben gepleegd, zijn ouders, de wettelijke vertegenwoordigers of de opvoedingsverantwoordelijke, en het slachtoffer, de mogelijkheid geboden om een communicatieproces aan te vatten met het oog op het bereiken van een akkoord in verband met het herstel van de gevolgen van het jeugddelict.

De bemiddeling kan worden toegepast indien de volgende voorwaarden vervuld zijn:

- a) Er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld omtrent de schuld van de minderjarige
- b) De betrokken minderjarige ontkent het plegen van de feiten niet;
- c) Er is een advies afgeleverd waarin staat of de betrokken minderjarige al dan niet in staat is om te begrijpen wat een bemiddeling inhoudt en of hij hier vrij aan kan deelnemen zonder enige vorm van dwang of beperking.
- d) er is een slachtoffer waarvan de identiteit is vastgesteld.

Vooraleer de minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict kan instemmen met een bemiddeling, moet hij zich wenden tot een advocaat. Hetzelfde geldt indien het slachtoffer minderjarig is. Wat de andere mogelijks betrokken personen betreft, deze moet de procureur des Konings enkel informeren over het feit dat ze zich tot een advocaat kunnen wenden alvorens in te gaan op het aanbod van een bemiddeling. Alle betrokken partijen beschikken over een termijn van vijftien werkdagen om al of niet in te gaan op het aanbod van bemiddeling en iedereen kan ten allen tijde terugkomen op hun beslissing. De bemiddeling kan immers enkel op vrijwillige basis worden aangevat en verlopen.

De minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict, alsook het slachtoffer indien dit minderjarig is, moeten zich laten bijstaan door een advocaat op het moment dat het akkoord wordt vastgelegd.

Onderafdeling 3. Het positief project

Artikel 12

Dit artikel geeft aan de procureur des Konings de mogelijkheid om de minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict, het aanbod te doen van het uitvoeren van een positief project. Het doel van deze nieuwe reactie is de vermoedelijke pleger van een jeugddelict de mogelijkheid te bieden om de verantwoordelijkheid voor zijn handelingen op zich te nemen door zelf voor een oplossing te zorgen en zo goed mogelijk te kiezen welke reactie voor hem nuttig en/of noodzakelijk is. Het responsabiliseren van de minderjarige staat voorop. Het positief project doet een appél aan de jonge (vermoedelijke) dader om op een actieve en constructieve wijze zelf antwoorden te bieden naar aanleiding van de gepleegde feiten. De minderjarige moet hier echter kunnen rekenen op de nodige begeleiding en ondersteuning, maar zonder dat dit ertoe mag leiden dat het initiatief wordt weggenomen bij de minderjarige. Wanneer de minderjarige zelf met een voorstel komt, kan de procureur des Konings de inhoud niet wijzigen. De procureur kan wel met bijzondere reden omkleden beslissing de uitvoering weigeren, bijvoorbeeld indien dit strijdig is met de openbare orde, het belang schaadt van een van de betrokken partijen, enzovoort.

Het positief project bestaat in het zonder vergoeding, in hoofde van de minderjarige, verrichten van een prestatie waardoor de re-integratie van deze minderjarige bevorderd wordt. Dit kan gaan om het volgen van een opleiding, een deelname aan een georganiseerde activiteit, een taak ten dienste van de gemeenschap, ... De belangrijkste reden voor de invoering van het positief project als zelfstandige reactie is de minderjarige betrekken bij het bepalen van de inhoud van een reactie. Het voorstel dat de minderjarige aanbrengt moet evenredig zijn naar de omvang van de feiten. Voor de door de gemeenschap erkende of georganiseerde diensten die moeten instaan voor de begeleiding van de minderjarige, evenals voor de advocaat van de minderjarige, ligt hier een belangrijke opdracht. Zij moeten de minderjarige begeleiden en ondersteunen, maar ook voorkomen dat hij een onredelijke of een totaal onevenredige te leveren prestatie voorstelt.

Op het niveau van het openbaar ministerie mag het uit te voeren positief project niet meer bedragen dan 30 uur.

Brengt de minderjarige de uitvoering van het positief project tot een goed einde conform wat was afgesproken, dan betekent dit het einde van de reactie op het jeugddelict. De procureur des Konings seponereert in dat geval het dossier. Hij zal dan geen vordering meer instellen bij de jeugdrechtbank voor hetzelfde feit. Mislukt de uitvoering van het positief project, om welke reden dan ook, dan maakt hij de zaak alsnog aanhangig bij de jeugdrechtbank.

Hoofdstuk 4. De gerechtelijke afhandeling

Afdeling 1. Het optreden van de jeugdrechtbank en de behandeling van de zaak

Artikel 13

Dit artikel voorziet dat een zaak bij de jeugdrechtbank enkel aanhangig kan worden gemaakt door vordering van de procureur des Konings. Het parket heeft het 'monopolie van saisinerecht': alleen het parket oordeelt over de gepastheid om een reactie op een jeugddelict uit te lokken. Dit monopolie heeft tot gevolg dat de zaak nooit door een andere partij (bv. jongere zelf, ouders, ...) aan de jeugdrechtbank kan worden voorgelegd, maar ook dat de jeugdrechter niet ambtshalve kennis kan nemen van een zaak in dit kader. Ook het slachtoffer kan de vervolging niet op gang brengen door een klacht met burgerlijke partijstelling, noch door de rechtstreekse dagvaarding⁵.

⁵ Door een rechtstreekse dagvaarding brengt een benadeelde persoon de strafvordering zelf op gang en maakt hij de zaak rechtstreeks aanhangig voor de strafrechter zonder dat hiervoor een burgerlijke partijstelling nodig is of zelfs een formele klacht. In dit geval dient de benadeelde te beschikken over alle bewijsstukken die de schuld van de dader ontegensprekelijk vaststellen.

Artikel 14

De jeugdrechtbank kan geen reactie opleggen aan een minderjarige (vermoedelijke) pleger van een jeugddelict vooraleer hij de betrokken minderjarige heeft gehoord. Dit horen van de minderjarige kan doordat deze in persoon aanwezig is op de jeugdrechtbank of tijdens een kabinetszitting, dan wel door middel van een videoconferentie. Dit laatste is enkel mogelijk nadat de minderjarige hierover overleg gepleegd heeft met zijn advocaat en hij na dit overleg op uitdrukkelijke wijze akkoord gaat met deze werkwijze.

Er bestaat niet enkel een verplichting in hoofde van de rechtbank om de minderjarige te horen, ook zijn ouders, de wettelijke vertegenwoordigers of de opvoedingsverantwoordelijken moeten worden gehoord over de feiten die de minderjarige worden ten laste gelegd voordat een reactie kan worden opgelegd.

Artikel 15

De beoordelingsvrijheid van de jeugdrechtbank inzake de in een concreet geval op te leggen reactie is groot. De jeugdrechtbank beslist over de reactie naargelang:

- a) de ernst van de feiten, de omstandigheden waarin zij zijn gepleegd, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer;
- b) de persoonlijkheid van en maturiteit van de betrokken jongeren;
- c) recidive;
- d) de veiligheid van de maatschappij.

Het eerste in aanmerking te nemen criterium zijn de feiten, maar niet enkel de feiten. De beslissing wordt ook genomen naargelang de omstandigheden, de leeftijd, het gedrag, het karakter, de omgeving van de minderjarige.

Er rust een motiveringsplicht op de jeugdrechtbank: zij moet haar beslissing op grond van de genoemde factoren en de specifieke omstandigheden motiveren. Het moet duidelijk zijn op grond van welke overwegingen de jeugdrechtbank tot een beslissing is gekomen.

De jeugdrechtbank kan zowel tijdens de voorlopige rechtspleging als tijdens de definitieve rechtspleging meer dan één reactie opleggen. Een combinatie van reacties is mogelijk maar zonder het proportionaliteitsbeginsel en het subsidiariteitsbeginsel uit het oog te verliezen.

Afdeling 2. De voorlopige rechtspleging

Onderafdeling 1. Maatregelen ten aanzien van minderjarigen die ervan verdacht worden een jeugddelict te hebben gepleegd

Artikel 16

Wanneer de jeugdrechtbank tijdens de voorlopige rechtspleging een reactie oplegt aan een minderjarige die ervan verdacht wordt een jeugddelict te hebben gepleegd, spreken we van een maatregel. De jeugdrechtbank kan ook aan een persoon die achttien jaar of ouder is een maatregel opleggen, zolang de vordering die is ingesteld door het openbaar ministerie, feiten betreft die door de betrokken persoon werden gepleegd voor deze leeftijd van achttien jaar bereikte.

Artikel 17

De eerste paragraaf van het artikel geeft de mogelijkheid om op niveau van de jeugdrechtbank het herstelrechtelijk aanbod van deelname aan een bemiddeling of een herstelgericht groepsoverleg te doen. Daar waar op het niveau van het parket tijdens de voorbereidende rechtspleging de verplichting bestaat om het aanbod tot deelname aan een bemiddeling te doen, is dit op niveau van de jeugdrechtbank niet het geval. De jeugdrechtbank kan het aanbod doen, maar er rust geen verplichting op haar. Wanneer zij beslist het aanbod tot deelname aan een bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg niet te doen, moet dit door de jeugdrechtbank gemotiveerd worden.

De reden waarom ook op niveau van de jeugdrechtbank voorzien wordt in dit herstelrechtelijk aanbod van bemiddeling en herstelgericht groepsoverleg, geeft opnieuw uitvoering aan één van de basisgedachten die als een rode draad doorheen dit decreet loopt: de minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict een actieve rol geven in

het opnemen van verantwoordelijkheid voor zijn handelen en zelf oplossingen aan te reiken voor het herstellen van de veroorzaakte schade.

De tweede paragraaf van het artikel voorziet in de verschillende maatregelen die de jeugdrechtbank op vordering van het openbaar ministerie kan opleggen. De keuze van de voorlopige maatregel hangt af van wat men wil bereiken met de tussenkomst: wanneer deze er in bestaat in de eerste plaats de openbare veiligheid te waarborgen, wordt mogelijks gekozen voor een plaatsing in een gemeenschapsinstelling. Wanneer het ingrijpen door de jeugdrechtbank hoofdzakelijk een ander doel voor ogen heeft, wordt best gekozen voor één van de andere voorziene maatregelen. Gesloten opvang van minderjarigen kan immers slechts in laatste instantie worden overwogen, wanneer dat noodzakelijk is en alle andere maatregelen niet of niet meer zinvol zijn.

De jeugdrechtbank kan meer dan één maatregel opleggen aan een minderjarige die ervan verdacht wordt een jeugddelict te hebben gepleegd. Een combinatie van maatregelen is mogelijk maar het proportionaliteitsbeginsel en het subsidiariteitsbeginsel moeten gerespecteerd worden. Alle voorziene maatregelen gaan gepaard met toezicht dat wordt uitgeoefend door de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening. Zij staan in voor de coördinatie en opvolging van het verloop van de opgelegde maatregel.

De jeugdrechtbank heeft de keuze uit vijf maatregelen. Het decreet voorziet in een hiërarchie tussen deze verschillende maatregelen. Wanneer de jeugdrechtbank één van deze maatregelen oplegt, moet zij in haar beschikking opnemen hoe lang de maatregel maximaal mag duren. Wordt er door de jeugdrechtbank een combinatie aan maatregelen opgelegd, dan neemt zij voor elke maatregel apart de maximale duur op in haar beschikking.

In principe kunnen alle maatregelen zoals voorzien in dit decreet worden opgelegd aan minderjarigen die ervan verdacht worden een jeugddelict te hebben gepleegd, en dit vanaf de leeftijd van twaalf jaar. Uitzondering op dit principe wordt gevormd voor de maatregelen van toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling voor een gesloten oriëntatie en toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling voor een gesloten begeleiding. Plaatsing in een afdeling van een gemeenschapsinstelling op grond van dit decreet is in principe slechts mogelijk vanaf de leeftijd van veertien jaar. Slechts in uitzonderlijke omstandigheden kunnen minderjarigen tussen de twaalf en de veertien jaar worden geplaatst in een gemeenschapsinstelling. Wat dit betreft, verwijzen we naar de toelichting bij artikelen 23 en 24 en 35.

Dit artikel voorziet in het inschrijven op decretaal niveau van een maximale duur van de voorlopige rechtspleging. De duur is beperkt tot maximaal zes maanden. Er is geen verlenging mogelijk. Wanneer de maximale termijn van zes maanden wordt bereikt, heeft dit tot gevolg dat er geen maatregel meer kan worden opgelegd. Er kan enkel nog een uitspraak ten gronde worden gedaan. De maatregelen vervallen automatisch.

Twee uitzonderingen worden voorzien op het principe dat de voorlopige rechtspleging maximaal zes maanden duurt en hierna geen maatregel meer kan worden opgelegd. Deze uitzonderingen zijn voorzien in artikel 18.

Artikel 18

Als algemeen principe is de maximale duur van de voorlopige rechtspleging binnen dit decreet beperkt tot zes maanden, verlenging is in principe niet mogelijk. In dit artikel worden twee uitzonderingen ingeschreven op dit principe waardoor de maximumduur verlengd kan worden tot maximaal twaalf maanden.

De eerste uitzondering betreft de situatie waarbij het strafrechtelijk onderzoek (nog) niet is afgerond, nog niet is afgerond kunnen worden. Dit kan zich voordoen in bijzonder ingewikkelde dossiers, wanneer er meerdere daders betrokken zijn, het om zeer zwaarwichtige feiten gaat, ... In dergelijk geval kan de duur van de voorlopige rechtspleging verlengd worden tot maximaal twaalf maanden.

De tweede uitzondering bestaat er in dat het jeugddelict waarvan de minderjarige verdacht wordt, een welbepaald feit betreft zoals voorzien in de opsomming in punt 2° van dit artikel. Het verlengen van de voorlopige rechtspleging tot twaalf maanden is mogelijk wanneer de minderjarige verdacht wordt van het plegen van feiten zoals bedoeld in de volgende artikelen van het Strafwetboek: 373 (aanranding van de eerbaarheid met gebruik

van geweld of bedreiging), 375 (verkrachting), 393 tot 397 (de verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417ter (foltering), 417quater (onmenselijke behandeling), 468 tot en met 475 (diefstal of afpersing met geweld, met verzwarende omstandigheden) of een poging tot het plegen van één van de bedoelde feiten.

Onderafdeling 2. De bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg

Artikel 19 en 29

Dit artikel biedt de jeugdrechtbank de mogelijkheid om een herstelrechtelijk aanbod van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg voor te stellen aan de minderjarige die ervan verdacht wordt een jeugddelict te hebben gepleegd. De jeugdrechtbank kan dit aanbod van herstelbemiddeling of herstelgericht groepsaanbod doen maar is er niet toe verplicht, dit in tegenstelling tot de procureur des Konings tijdens de voorbereidende rechtspleging (verplichting tot aanbod herstelbemiddeling). Ook hier is het opzet om communicatie tussen vermoedelijke dader en slachtoffer tot stand te brengen, met als doel het bereiken van een akkoord over het mogelijke herstel van de schade die voortvloeit uit de gepleegde feiten. Er wordt niet enkel gekeken naar de materiële schade, maar ook naar de mogelijke relationele schade.

In deze fase van de rechtspleging is het de jeugdrechtbank die de dienst aanduidt die belast is met de tenuitvoerlegging van de bemiddeling. Evenmin als de procureur des Konings tijdens de voorbereidende rechtspleging, kan de jeugdrechtbank de inhoud van het bereikte akkoord wijzigen. Zij moet het akkoord homologeren. Enkel indien de inhoud van het bereikte akkoord strijdig is met de openbare orde, kan de jeugdrechtbank de homologatie weigeren.

Onderafdeling 3. Het positief project

Artikel 20

Dit artikel voorziet in de mogelijkheid voor de jeugdrechtbank om een positief project op te leggen van maximaal 60 uur. Het doel van deze nieuwe reactie op niveau van de jeugdrechtbank is in de eerste plaats de jonge vermoedelijke pleger van een jeugddelict de mogelijkheid te bieden om verantwoordelijkheid voor zijn handelingen op zich te nemen, door zelf voor een oplossing te zorgen en zo goed mogelijk te kiezen welke reactie voor hem nuttig en/of noodzakelijk is/kan zijn. Het responsabiliseren van de minderjarige staat dus opnieuw voorop. Het positief project doet een appél aan de jonge (vermoedelijke) dader om op een actieve en constructieve wijze zelf antwoorden te bieden naar aanleiding van de gepleegde feiten. De minderjarige moet hier echter kunnen rekenen op de nodige begeleiding en ondersteuning, maar zonder dat dit ertoe mag leiden dat het initiatief wordt weggenomen bij de minderjarige. Wanneer de minderjarige zelf met een voorstel komt, kan de jeugdrechtbank de inhoud niet wijzigen, zij moet dit goedkeuren. Enkel indien de inhoud strijdig is met de openbare orde, kan de jeugdrechtbank de goedkeuring weigeren. Wanneer de minderjarige niet zelf komt met een voorstel omtrent de inhoud van het positief project, bepaald de jeugdrechtbank zelf de inhoud.

Het positief project bestaat in het zonder vergoeding, in hoofde van de minderjarige, verrichten van een prestatie waardoor de re-integratie van deze minderjarige bevorderd wordt. De belangrijkste reden voor de invoering van het positief project als zelfstandige maatregel is de minderjarige betrekken bij het bepalen van de inhoud van een maatregel. Wanneer dit uitblijft, is het best te voorzien in een maatregel die zoveel als mogelijk verband houdt met de feiten waarvan de minderjarige verdacht wordt, of met de aan deze feiten ten grondslag liggende problemen. Het positief project moet evenredig zijn naar de omvang van de feiten, nuttig zijn voor de minderjarige en gelinkt zijn aan de bevordering van zijn re-integratie.

In deze fase mag het uit te voeren positief project niet meer bedragen dan 60 uur.

Brengt de minderjarige de uitvoering van het positief project tot een goed einde conform wat was afgesproken, dan betekent dit het einde van de reactie op het jeugddelict. De jeugdrechtbank kan dan geen andere maatregel meer opleggen aan de betrokken minderjarige voor hetzelfde feit. Mislukt de uitvoering van het positief project, om welke reden dan ook, dan houdt de jeugdrechtbank hiermee rekening. Zij houdt hiermee rekening in haar beslissing om de minderjarige al dan niet een andere maatregel op te leggen, maar ook in het effectief opleggen van een andere maatregel.

Onderafdeling 4. De ambulante maatregel

Artikel 21

Dit artikel geeft aan de jeugdrechtbank de mogelijkheid om een ambulante maatregel op te leggen. De ambulante maatregel betreft een reactie op een delict waarbij de minderjarige vermoedelijke delictpleger niet uit zijn thuis- of opvoedingscontext wordt gehaald. Bij een ambulante maatregel is het mogelijk dat de minderjarige zich naar een voorziening, instelling of dienst verplaatst om aldaar begeleiding te krijgen, deel te nemen aan een programma, een opleiding te volgen of iets anders, maar zonder dat hij daar blijft overnachten. Het is echter ook mogelijk dat de begeleiding of het programma wordt aangeboden bij de minderjarige thuis, in zijn opvoedingscontext, op zijn school, ...

Bij een ambulante maatregel wordt de minderjarige vermoedelijke pleger dus niet residentieel verwijderd uit zijn thuis- of opvoedingscontext.

Het subsidiariteitsprincipe kan slechts geëffectueerd worden indien voorzien wordt in alternatieven voor vrijheidsberoving. Voldoende niet-vrijheidsberovende reacties en ambulante reactievormen, in alle fases van de procedure, zijn belangrijke condities voor een constructief jeugddelinquentierecht.

Binnen de mogelijke reacties op jeugddelicten gepleegd door minderjarigen, is de ambulante reactie (maatregel of sanctie) ook een middel om invulling te geven aan het belang van het actief betrekken van de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige (vermoedelijke) delictpleger bij de reactie op het jeugddelict. Op die manier kan opvolging van en ondersteuning aan ouders en opvoedingsverantwoordelijken verzekerd worden bij de uitvoering van de opgelegde reactie.

Onderafdeling 5. Voorwaarden

Artikel 22

De jeugdrechtbank kan op grond van dit artikel aan een minderjarige die ervan verdacht wordt een jeugddelict te hebben gepleegd, voorwaarden opleggen die moeten nageleefd worden gedurende een bepaalde termijn. Het opleggen van voorwaarden laat een maximale individualisatie van de bestraffing toe: voorwaarden op maat van de betrokken delinquent zijn mogelijk. Het opleggen van voorwaarden aan een minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict, beoogt door middel van controle, begeleiding, vorming, opleiding, ... te werken en bij te dragen aan de resocialisatie van de betrokkene en het bestrijden van recidive, en dit zonder dat een gesloten plaatsing aan de orde is. Het moet voor de betrokken minderjarige duidelijk zijn welke de voorwaarden zijn waaraan hij zich moet houden: met andere woorden hij moet duidelijk weten wat hij wel mag/moet doen en wat niet.

Cruciaal en noodzakelijk is het tegelijk en meteen van in het begin, samen met de voorwaarden, voorzien in een vervangende maatregel. Men houdt als het ware een middel achter de hand voor het geval de minderjarige niet of onvoldoende slaagt in het naleven van de voorwaarden. Mogelijks wordt het effect van het naleven van de voorwaarden mede bepaald door de realiteit van de dreiging die uitgaat van de vervangende maatregel. Het is dan ook essentieel dat effectief kan voorzien worden in de uitvoering van de vervangende maatregel.

De jeugdrechtbank moet de 'proefperiode' bepalen gedurende dewelke de minderjarige vermoedelijke delictpleger de opgelegde voorwaarden moet naleven. De jeugdrechtbank kan de opgelegde voorwaarden niet verstrengen doorheen deze periode. Indien de jeugdrechtbank vindt dat de voorwaarden moeten worden aangepast of gespecificeerd moeten worden, kan zij dit niet doen vooraleer zij de minderjarige en zijn advocaat hierover heeft gehoord. De betrokken minderjarige moet in persoon aanwezig zijn wanneer hij wordt gehoord over de aanpassing van de voorwaarden. Een aanpassing is eventueel ook mogelijk op vraag van betrokken minderjarige vermoedelijke delictpleger, zijn ouders, zijn wettelijke vertegenwoordigers, zijn opvoedingsverantwoordelijken of het openbaar ministerie wanneer zij van mening zijn dat de omstandigheden waaronder de voorwaarden werden opgelegd, gewijzigd zijn.

De opsomming van voorwaarden die in dit artikel zijn opgenomen, betreft geen limitatieve lijst. Andere zaken kunnen als voorwaarden worden opgelegd.

In het geval de minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict tijdens zijn 'proefperiode' (periode waarbinnen hij de opgelegde voorwaarden moet naleven) een nieuw jeugddelict pleegt, heeft de jeugdrechtbank de vrije keuze om eender welke maatregel op te leggen die voorzien is in dit decreet. In deze situatie is hij niet beperkt tot het opleggen van de vervangende maatregel. Deze wordt enkel opgelegd indien de voorwaarden niet of niet voldoende worden nageleefd.

Onderafdeling 6. De gesloten oriëntatie in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Artikel 23

Wanneer de jeugdrechtbank meent dat er geslotenheid nodig is als antwoord op het jeugddelict, moet zij de minderjarige vermoedelijke delictpleger met een maatregel toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, specifiek ingericht voor minderjarigen die op grond van dit decreet een maatregel gesloten oriëntatie opgelegd krijgen. Vijf dagen na de aanvankelijke beschikking vindt een eerste evaluatiemoment plaats en doet de jeugdrechtbank uitspraak over hetzij de intrekking, hetzij de wijziging, hetzij de handhaving van de gesloten oriëntatie. Deze maatregel van gesloten oriëntatie vormt steeds de start in dergelijke situaties binnen de voorlopige rechtspleging.

De maximale duur van deze maatregel is één maand. Tijdens deze periode wordt een multidisciplinair oriëntatie-onderzoek verricht waarbij twee vragen voorliggen om te worden beantwoord:

- a) Is er voor de betrokken minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict geslotenheid nodig als antwoord op het gepleegde delict (risico-inschatting) of is een andere maatregel meer aangewezen?
- b) Wanneer geslotenheid nodig is, wat is dan de aangewezen duur van de vervolgmaatregel? Het bepalen van de vervolgduur gebeurt op basis van responsiviteit, zwaarte van de feiten en de contextuele sociale gegevens waarover men beschikt.

Tijdens de gesloten oriëntatie wordt dus getracht een antwoord te voorzien op deze twee vragen. Dit antwoord wordt geformuleerd in een oriëntatievoorstel en dient als advies voor de jeugdrechtbank die finaal en soeverein een beslissing neemt.

De gesloten oriëntatie kan maximaal een maand duren. Wanneer een verblijf van een maand niet nodig is, hoeft een minderjarige die verdacht wordt van het plegen van een jeugddelict geen maand te blijven in de hiervoor voorziene afdeling van een gemeenschapsinstelling. Wanneer voor het verstrijken van de maximale termijn duidelijk is dat een vermoedelijke delictpleger geen nood heeft aan gesloten begeleiding, kan hij reeds vroeger de afdeling binnen een gemeenschapsinstelling verlaten, mits de jeugdrechtbank hiertoe een beslissing neemt. De vermoedelijke minderjarige delictpleger kan de afdeling van de gesloten oriëntatie binnen een gemeenschapsinstelling ook vroeger

verlaten wanneer duidelijk is dat gesloten begeleiding wel nodig is en de jeugdrechtbank in deze zin een maatregel oplegt.

Met dit decreet wordt het onderscheid tussen open en gesloten plaatsen in een gemeenschapsinstelling opgeheven. Alle plaatsen in een gemeenschapsinstelling zijn gesloten plaatsen.

Een gemeenschapsinstelling is in principe nog enkel toegankelijk voor (vermoedelijke) plegers die veertien jaar waren op het ogenblik van het plegen van de feiten. Ook moeten de feiten (waarvan ze verdacht worden) van die aard zijn dat ze aanleiding kunnen geven tot plaatsing in een gemeenschapsinstelling. Op de minimale leeftijdsvereiste van veertien jaar bestaat een uitzondering voor (vermoedelijke) plegers die tussen twaalf en veertien jaar waren op het ogenblik van het plegen van de feiten. Ook deze jongeren kunnen aan een afdeling van een gemeenschapsinstelling toevertrouwd worden mits hen een feit ten laste wordt gelegd dat, indien het gepleegd zou zijn geworden door een meerderjarige, een straf tot gevolg zou hebben van vijf tot tien jaar opsluiting of een zwaardere straf. Wanneer de jeugdrechtbank een twaalf- of dertienjarige wil toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling, moet de betrokkene al zeer ernstige feiten gepleegd hebben of hiervan verdacht worden. Bovendien moet de jeugdrechtbank inschatten dat de openbare veiligheid in het gedrang is wanneer zij deze twaalf- of dertienjarige niet zou toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling. Voor deze twaalf- en dertienjarigen wordt een bepaalde capaciteit voorbehouden binnen de gemeenschapsinstelling.

Onderafdeling 7: De gesloten begeleiding in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Artikel 24

Wanneer op grond van de maatregel gesloten oriëntatie een oriëntatievoorstel wordt opgemaakt, en in dit oriëntatievoorstel is voorzien dat geslotenheid nodig is als vervolg, kan de jeugdrechtbank een minderjarige vermoedelijke delictpleger een maatregel gesloten begeleiding opleggen. Op basis van deze maatregel wordt een minderjarige vermoedelijke delictpleger toevertrouwd aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling voor een module gesloten begeleiding met een maximale duur van drie, zes of negen maanden.

Er is éénmaal een verlenging mogelijk van de opgelegde duur. De verlenging is maximaal mogelijk voor een duur van drie maanden.

Minderjarigen doorlopen in een gemeenschapsinstelling een traject dat wordt vastgelegd in een persoonlijk handelingsplan. Dit wordt uitgewerkt in samenwerking met de jongere zelf, zijn context/consulent/school/breder netwerk/vrije tijd, Tijdens het verblijf van de minderjarige in de gemeenschapsinstelling, zal reeds een vervolghulp uitgetekend worden die tijdens of naar het einde van het verblijf toe opstart en het handelingsplan verder finaliseert in een niet meer gesloten context (ambulant of residentieel). Elk gesloten traject moet een vervolg vinden in een plaatselijke, open context met betrokken hulpverlening.

Artikel 25

Dit artikel bepaalt dat wanneer een minderjarige vermoedelijke pleger van een jeugddelict een maatregel opgelegd krijgt, de uitvoering hiervan zo dicht mogelijk bij de verblijfplaats van zijn ouders, wettelijke vertegenwoordigers of opvoedingsverantwoordelijken moet gebeuren, ook in het geval van een plaatsing in een gemeenschapsinstelling. Dit artikel installeert daarnaast ook de verplichting voor elke uitvoerder van een maatregel, om van in het begin te voorzien en werk te maken van het opstarten van vervolghulp. In deze vervolghulp moet ook een onderdeel voorzien worden om ook met de ouders; opvoedingsverantwoordelijken aan de slag te gaan.

Onderafdeling 8. Delictgericht werken met ouders en opvoedingsverantwoordelijken

Artikel 26

Erkennen dat jongeren jonge mensen zijn, die in groeiende mate verantwoordelijkheid mogen en kunnen opnemen, ontslaat ouders, wettelijke vertegenwoordigers en opvoedingsverantwoordelijken niet van hun verantwoordelijkheid. De minderjarige ondersteunen in het proces van 'groeien in verantwoordelijkheid' kan niet los gezien worden van het actief betrekken van deze personen in de reactie op een jeugddelict gepleegd door een minderjarige. Er is sprake van een gedeelde, gedragen verantwoordelijkheid. Ouders en opvoedingsverantwoordelijken moeten betrokken worden in de opvolging van de reactie, maar waar nodig moet ook ten aanzien van hen kunnen gereageerd worden.

Met dit artikel hebben we de ambitie om ook effectief met de context van de minderjarige delictpleger aan de slag te gaan, delictgericht te werken. Wanneer er indicaties zijn die wijzen op een onaangepaste reactie op, en/of onbekwaamheid van ouders, wettelijke vertegenwoordigers en andere opvoedingsverantwoordelijken, om te reageren op het gedrag van de (vermoedelijke) minderjarige delictpleger, moet het mogelijk zijn om een dwingend appél te doen op hun verantwoordelijkheid en hen te ondersteunen in het (leren) omgaan met het gedrag van de betrokken minderjarige.

Het decreetaal voorzien van een aanbod met ondersteuning vanuit een dienst, kan aan deze nood tegemoet komen. De wijze waarop ouders, wettelijke vertegenwoordigers en opvoedingsverantwoordelijken worden benaderd is hierbij van belang. Indien deze personen op een correcte wijze benaderd worden is het doen van een dwingend appél op hun verantwoordelijkheid en actieve betrokkenheid bij invulling, uitvoering en opvolging van de reactie op het jeugddelict, legitiem. Hierbij is het belangrijk om oog te hebben voor het (gezins-)systeem als totaliteit.

Afdeling 3. Rechtspleging ten gronde

Onderafdeling 1. Sancties ten aanzien van minderjarigen die een jeugddelict hebben gepleegd

Artikel 27

Met dit artikel wordt voorzien in de start van de rechtspleging ten gronde. Tijdens deze fase doet de jeugdrechtbank uitspraak over schuld of onschuld van een minderjarige aan het plegen van de hem ten laste gelegde feiten.

De reactie die in deze fase wordt opgelegd aan een minderjarige pleger van een jeugddelict, als antwoord op de normovertreding, is een sanctie.

De jeugdrechtbank kan ook aan een persoon die achttien jaar of ouder is een sanctie opleggen, zolang de vordering die is ingesteld door het openbaar ministerie, feiten betreft die door de betrokken persoon werden gepleegd voor deze de leeftijd van achttien jaar bereikte.

Artikel 28

De eerste paragraaf van het artikel geeft opnieuw de mogelijkheid om op niveau van de jeugdrechtbank, tijdens de rechtspleging ten gronde, het herstelrechtelijk aanbod van deelname aan een bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg te doen. De jeugdrechtbank kan ook in deze fase van de procedure het aanbod doen, maar er rust geen verplichting op haar. Wanneer zij beslist het aanbod tot deelname aan een bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg niet te doen, moet dit door de jeugdrechtbank gemotiveerd worden.

De reden waarom hier nogmaals voorzien wordt in het herstelrechtelijk aanbod van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg, geeft opnieuw uitvoering aan de basisgedachte uit dit decreet om de minderjarige pleger van een jeugddelict een actieve

rol te geven in het opnemen van verantwoordelijkheid voor zijn handelen en zelf oplossingen aan te reiken voor het herstellen van de veroorzaakte schade. Soms hebben jongeren tijd nodig om hierin te kunnen meestappen. Soms heeft ook het slachtoffer tijd nodig om op dit aanbod te kunnen ingaan. Het aanbod is in elke fase voorzien om zo de mogelijkheid tot deelname van zowel dader als slachtoffer te maximaliseren.

De tweede paragraaf van het artikel voorziet in de verschillende sancties die de jeugdrechtbank op vordering van het openbaar ministerie kan opleggen.

De jeugdrechtbank kan meer dan één sanctie opleggen aan een minderjarige pleger van een jeugddelict. Een combinatie van sancties is mogelijk maar het proportionaliteitsbeginsel en het subsidiariteitsbeginsel moeten gerespecteerd worden. Alle voorziene sancties gaan gepaard met toezicht dat wordt uitgeoefend door de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening. Zij staan in voor de coördinatie en opvolging van het verloop van de opgelegde sanctie.

De jeugdrechtbank heeft de keuze uit negen sancties. Het decreet voorziet in een hiërarchie tussen deze verschillende sancties. Wanneer de jeugdrechtbank één van deze sancties oplegt, moet zij in haar vonnis opnemen hoe lang de sanctie maximaal mag duren. Wordt er door de jeugdrechtbank een combinatie aan sancties opgelegd, dan neemt zij voor elke sanctie apart de maximale duur op in haar vonnis.

De sancties zoals voorzien in punten 1° tot en met 5° en 9° van dit artikel, kunnen worden opgelegd aan minderjarigen plegers van een jeugddelict vanaf de leeftijd van twaalf jaar. De sanctie zoals voorzien in punt 6° kan in principe slechts worden opgelegd aan minderjarige plegers van minstens veertien jaar. In uitzonderlijke omstandigheden kan zij ook worden uitgesproken ten aanzien van twaalf- en dertienjarigen. De sanctie zoals voorzien in punt 7° kan in principe slechts worden opgelegd aan minderjarige plegers van minstens zestien jaar. In uitzonderlijke omstandigheden kan zij worden uitgesproken ten aanzien van personen die de leeftijd van zestien jaar nog niet bereikt hebben op het ogenblik van het plegen van het jeugddelict. In die situatie wordt de maximale duur van deze sanctie geproratiséerd i.f.v. de leeftijd van de delictpleger (zie infra). De sanctie van de uithandengeving, punt 8° in dit artikel, kan slechts ten aanzien van minderjarige plegers van zestien jaar of meer worden bevolen. Hierop bestaan geen uitzonderingen.

Tijdens de rechtspleging ten gronde kan de jeugdrechtbank, als modaliteit of ter ondersteuning van een sanctie zoals voorzien in de punten 3° tot en met 5° in dit artikel, een elektronische monitoring of opvolging mét begeleiding opleggen. Deze mogelijkheid kan niet als zelfstandige sanctie worden opgelegd én ze moet steeds gepaard gaan met begeleiding.

Alle sancties zoals voorzien in de punten 3° tot en met 9°, moeten contextgericht werken en moeten dit realiseren door de leefomgeving van de minderjarige pleger actief te betrekken bij de uitvoering en of opvolging van de sanctie.

Artikel 29

Zie artikel 19.

Onderafdeling 3. Berispen

Artikel 30

Beschrijft de mogelijkheid van de jeugdrechter om een minderjarige te berispen.

Onderafdeling 4. Het positief project

Artikel 31

Zie artikel 20.

In afwijking van wat bepaald is in artikel 20, mag het uit te voeren positief project in de rechtspleging ten gronde, ten hoogste 220 uur bedragen.

Onderafdeling 5. Ambulante sanctie

Artikel 32

Zie artikel 21.

Onderafdeling 6. Voorwaarden

Artikel 33

Zie artikel 22.

In afwijking van wat bepaald is in artikel 22, §2, bedraagt de maximale duur dat de voorwaarden kunnen worden opgelegd twee jaar. Het voorziene maximaal aantal uur dat een opleiding of vorming mag duren, bedraagt 220 uur (§4).

Onderafdeling 7: De gesloten begeleiding in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Artikel 34

De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger een sanctie gesloten begeleiding opleggen. Op basis van deze sanctie wordt een minderjarige delictpleger toevertrouwd aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling voor een module gesloten begeleiding met een maximale duur van drie, zes of negen maanden.

De betrokken minderjarigen moeten niet opnieuw 'een gesloten oriëntatie' ondergaan in een afdeling van een gemeenschapsinstelling die specifiek hiervoor is ingericht. We gaan ervan uit dat de groep van delictplegers die tot hier doorstromen, eerst via een maatregel gesloten begeleiding in een afdeling van een gemeenschapsinstelling geplaatst werden. De hier voorziene sanctie van gesloten begeleiding komt er in de praktijk op neer dat er verder wordt gewerkt met die jongeren, waarvoor de jeugdrechtbank de periode zij verbleven in een gemeenschapsinstelling onder een maatregel (voorlopige rechtspleging), niet voldoende vindt.

Voor de rest gelden dezelfde regels en voorwaarden als voorzien in artikel 24.

Artikel 35

Op grond van dit artikel kan de jeugdrechtbank een minderjarige delictpleger een sanctie gesloten begeleiding opleggen, waarbij hij wordt toevertrouwd aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling voor een gesloten begeleiding met een maximale duur van zeven jaar.

Deze sanctie kan enkel tijdens de rechtspleging ten gronde worden opgelegd aan jongeren die cumulatief voldoen aan de zes voorwaarden zoals voorzien in §2, punt 1° tot en met 6°.

- a) de minderjarige delictpleger moet zestien jaar of meer zijn op het ogenblik van het plegen van de feiten;
- b) er is een vermoeden van schuldbequaamheid. Het betreft een weerlegbaar vermoeden.
- c) elke andere maatregel of sanctie is ongepast of heeft gefaald;
- d) het jeugddelict dat hij heeft gepleegd betreft een feit zoals bedoeld in de volgende artikelen van het Strafwetboek: 373 (aanranding van de eerbaarheid met gebruik van geweld of bedreiging), 375 (verkrachting), 393 tot en met 397 (de verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417ter (foltering), 417quater (onmenselijke behandeling), 468 tot en met 475 (diefstal of afpersing met geweld, met verzwarende omstandigheden);
- e) de fysieke integriteit van de betrokken minderjarige delictpleger of derden is in gevaar;
- f) er is nood aan gesloten begeleiding.

Deze sanctie is een antwoord vanuit de Vlaamse Gemeenschap op de figuur van de uithandengeving. We willen in Vlaanderen een duidelijke sanctie kunnen geven n.a.v. een bijzonder ernstige normovertreding, maar vertrekkend vanuit een decretaal kader gemaakt voor minderjarigen, en zonder uitvoering in een gevangenis. Deze sanctie kan voor maximum zeven jaar uitgesproken worden. Deze langdurige sanctie betreft een uitzondering op het feit dat reacties uiterlijk een einde nemen wanneer de minderjarige delictpleger de leeftijd van drieëntwintig jaar bereikt (in het geval ze wordt uitgesproken tegen een zestien- of zeventienjarige delictpleger).

Op grond van deze sanctie verblijft de minderjarige delictpleger, tot aan het bereiken van de leeftijd van achttien jaar, in geslotenheid binnen een afdeling van de gemeenschapsinstellingen. Bij het bereiken van deze leeftijd zal, na evaluatie door de jeugdrechtbank, een plan van re-integratie uitrollen. Deze re-integratie slaat op alle levensdomeinen die vervat zaten in het handelingsplan en geeft de minderjarige de mogelijkheid om vanuit de geslotenheid te experimenteren met nieuwe rollen en uitdagingen in de maatschappij. Deze re-integratie wordt vanaf dat ogenblik jaarlijks geëvalueerd door de jeugdrechtbank. Samenwerking met volwassen educatie, vorming en tewerkstelling is een noodzakelijk binnen deze sanctie.

In principe kan deze langdurige sanctie enkel worden opgelegd aan de minderjarige delictpleger die minstens zestien jaar is, en die cumulatief voldoet aan de voorwaarden zoals hierboven uitgelegd (§2, punt 2° tot en met 6°). Wanneer minderjarigen echter jeugddelicten plegen op het ogenblik dat zij nog geen zestien jaar zijn, maar waarbij het om zodanig ernstige feiten gaat, kan deze sanctie ook opgelegd worden zij het met een minder lange maximale duur.

- a) gaat het om een minderjarige delictpleger tussen de twaalf en veertien jaar die een feit pleegt, dat wanneer het door een meerderjarige zou zijn gepleegd, strafbaar is met een gevangenisstraf van vijf tot tien jaar opsluiting of een zwaardere straf, dan kan deze sanctie aan de betrokken minderjarige worden opgelegd voor een maximale duur van twee jaar;
- b) gaat het om een minderjarige delictpleger tussen de veertien en zestien jaar die een feit pleegt zoals bedoeld in de volgende artikelen van het Strafwetboek: 373 (aanranding van de eerbaarheid met gebruik van geweld of bedreiging), 375 (verkrachting), 393 tot 397 (de verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417ter (foltering), 417quater (onmenselijke behandeling), 468 tot en met 475 (diefstal of afpersing met geweld, met verzwarende omstandigheden), dan bedraagt de maximale duur van de sanctie die hem kan worden opgelegd vijf jaar.

Deze sanctie van gesloten begeleiding van maximaal zeven jaar is in principe slechts mogelijk nadat maatschappelijke en medisch-psychologische onderzoeken werden verricht door een multidisciplinair samengesteld team. Voor zware recidivisten kan deze sanctie zonder multidisciplinair onderzoek, als blijkt dat er al een vonnis voor zware feiten voorafgegaan is aan dit jeugddelict.

Onderafdeling 8. Uithandengeving

Artikel 36

Dit artikel voorziet in de sanctie van de uithandengeving.

De uithandengeving is slecht van toepassing op minderjarige delictplegers die zestien of zeventien jaar oud waren op het ogenblik dat ze de feiten gepleegd hebben. De leeftijd van de jongeren op het ogenblik van de uitspraak van de jeugdrechtbank is niet relevant. De uithandengeving kan nog bevolen worden ook al heeft de jongere intussen de leeftijd van achttien jaar bereikt.

Bij de figuur van de uithandengeving gaat de wetgever ervan uit dat bij bepaalde minderjarigen die reeds in een bijzonder asociale gedragslijn zijn vastgeroest, het opleggen

van een sanctie vanuit het jeugddelinquentierecht ontoereikend kan zijn. Uithandengeving kan slechts indien de jeugdrechtbank een andere sanctie niet geschikt acht.

De jeugdrechtbank kan slechts overgaan tot uithandengeving indien bovendien cumulatief aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- a) de minderjarige delictpeger heeft reeds een maatregel of sanctie van gesloten begeleiding of een sanctie van gesloten zorg opgelegd gekregen. Het kan hierbij gaan om een maatregel of sanctie met geslotenheid omwille van andere, eerdere feiten, maar ook een 'gesloten' maatregel in de voorlopige rechtspleging voor dezelfde feiten komt hiervoor in aanmerking.
- b) het gepleegde feit betreft een feit zoals bedoeld in de artikel 373 (aanranding van de eerbaarheid met gebruik van geweld of bedreiging), 375 (verkrachting), 393 tot 397 (de verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417ter (foltering), 417quater (onmenselijke behandeling), 468 tot en met 475 (diefstal of afpersing met geweld, met verzwarende omstandigheden) van het Strafwetboek.

Deze cumulatie, gesloten maatregel of sanctie mét een jeugddelict dat voldoet aan de kwalificaties als voorzien in b), is niet vereist wanneer het gepleegde jeugddelict een feit betreft zoals bedoeld in de artikelen 136bis tot 136 quater en 136 sexies (ernstige schendingen van het internationaal humanitaire recht) en de artikelen 137, 140 tot 141 (de terroristische misdrijven) van het Strafwetboek.

Dat het bij de eerste reeks feiten om cumulatieve voorwaarden gaat, a) + b), en het voorzien van de mogelijkheid tot uithandengeving voor terroristische misdrijven, is nieuw.

Onderafdeling 9. Gesloten zorg

Artikel 37

Dit artikel beschrijft de modaliteiten om een minderjarige die aan een geestesstoornis lijdt te plaatsen binnen een geschikte inrichting met het oog op gesloten zorg.

Afdeling 4. Gemeenschapsinstellingen en Vlaamse detentiecentra

Artikel 38

Dit artikel betreft de oprichtingsbepaling van de gemeenschapsinstellingen. Deze bepaling zat voorheen vervat in het decreet van 7 maart 2008 inzake de bijzonder jeugdbijstand.

Artikel 39

Dit artikel betreft de oprichtingsbepaling van de Vlaamse detentiecentra.

Hoofdstuk 5. Slotbepalingen

Artikel 40

Dit artikel schrijft de evaluatie van het voorliggend decreet in.

Artikel 41

Bepaalt de inwerkingtreding van het voorliggend decreet.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Geert BOURGEOIS

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,

Jo VANDEURZEN